

Landbruksplan 2023–2033

VEDTATT AV BYSTYRET 07.09.2023

Forord

Visjonen *Fredrikstad – den lille verdensbyen* forteller om sammenhengene mellom det nære og ekte ved kommunen vår, og det nasjonale og globale fellesskapet vi inngår i. Visjonen lar seg overføre til Fredrikstad som landbrukskommune; i lokalt perspektiv spiller landbruket en stor rolle, både som inntektskilde for innbyggere og kommune, men også i kommunens fysiske framtoning hvor jordbruksarealer preger store deler av landskapet. I et nasjonalt og globalt perspektiv er matproduksjon og ivaretagelsen av dyrket og dyrkbar mark blant de viktigste faktorene for å sikre framtidige generasjoners livsgrunnlag.

Et effektivt landbruk satt i en klimasmart kontekst er en selvfølge for å oppnå best mulig klimaløsninger både lokalt og nasjonalt. Internasjonale føringer og klimaavtaler som vi er forpliktet til å følge bør innlemmes på en fornuftig måte i primærnæringen.

Bevaring av jordbruksarealer er nødvendig for å unngå arealutvidelse for jordbruksformål på bekostning av skog, naturområder og våtmarker, og for å redusere klimagassutslipp.

I tillegg til ivaretakelsene av arealene, vil økt verdiskaping både i jordbruket og skogbruket være viktig i tiden framover for å sikre at primærnæringene består. Økt verdiskaping i skogen gjennom aktiv foryngelse, ungsogpleie og tynningshogster er også et viktig bidrag for å fange CO₂ utslipp.

Denne landbruksplanen bygger på eksisterende kunnskap om landbruket i kommunen. Informasjonen er i stor grad hentet fra Landbruksdirektoratets systemer og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) sine vurderinger av arealressurser på kommunenivå. I tillegg har det vært ekstern medvirkning til planen. Landbruksplanen skal bidra til å gjøre landbruksinformasjon mer tilgjengelig for forvaltningen og allmenheten, samt forenkle saksbehandlingen og skape mer forutsigbarhet for publikum. Det er et mål at vi gjennom landbruksplanen får økt kompetanse om landbruket, og at arbeidet med å bevare landbruket skal bli bedre lokalt forankret.

«Bærekraftsmålene forplikter oss til å bevare grunnlaget for matproduksjon, herunder arealer og jordsmonnets økosystemfunksjoner og produktivitet. Bevaring av jordbruksarealer er også nødvendig for å unngå arealutvidelse for jordbruksformål på bekostning av skog, naturområder, våtmarker og for å redusere klimagassutslipp.»

Fredrikstad kommune er en by i stor utvikling, og som følge av vekst i antall innbyggere er det i dag et press på landbruksarealene våre. Byen skal utvikles med flere boliger, industri og bedre infrastruktur. Kommunene har en nøkkelrolle i arealforvaltningen, parallelt med at vi er pålagt gjennomføring av landbrukspolitikken.

Kommunen skal bidra i arbeidet med å nå det nasjonale jordvernmålet som Stortinget har fastsatt. Det er kommunene selv som bestemmer om dyrket og dyrkbar jord skal omdisponeres, eller om grunneiere skal fritas driveplikt. Ved å være restriktive med dispensasjoner, vil kommunen kunne være en bidragsyter til å nå de nasjonale målene. I Norge er kun tre prosent av landarealet jordbruksareal, og bare en tredjedel av dette er egnet til produksjon av matkorn. NIBIO argumenterer derfor, i sin rapport om *Jordvernets begrunnelser*, for at bærekraftsmålene forplikter oss til å bevare grunnlaget for matproduksjon, herunder arealer og jordsmonnets økosystemfunksjoner og produktivitet.

**DEN
LILLE
VERDENS-
BYEN**

Innhold

Forord	3
1 Ordliste	6
2 Premisser for planen	7
2.1 Planavgrensning	8
2.2 Globale, nasjonale, regionale og lokale føringer	8
2.3 Forhold til andre planer i kommunen	10
2.4 Lover og forvaltningsverktøy	11
2.5 Oppsummering av status, utfordringer, strategier og tiltak	13
2.6 Slik vet vi om planen lykkes	14
3 Status	15
3.1 Generelt om landbruket	16
3.2 Jordbruket	17
3.3 Skogbruket	21
3.4 Kulturlandskap og kulturminner	24
3.5 Tilleggsnæringer	27
3.6 Tilskuddsordninger	31
3.7 Klimasatsing	34
3.8 Økologisk landbruk	36
4 Utfordringer i landbruket	37
4.1 Nedbygging	38
4.2 Klima	40
4.3 Forurensning	44
4.4 Skadegjørere i landbruket	47
4.5 Rekruttering	51
5 Strategier og tiltak	53
5.1 Strategier	54
5.2 Tiltak i planperioden	56
6 Oppfølging av planen	73

1 Ordliste

Følgende definisjoner legges til grunn i landbruksplanen:

Fulldyrka jord	Jordbruksareal som er dyrka til vanlig pløyedybde, og kan benyttes til åkervekster eller eng, og som kan fornyes ved pløying.
Overflatedyrka jord	Jordbruksareal som for det meste er rydda og jevna i overflata, slik at maskinell høsting er mulig.
Innmarksbeite	Jordbruksareal som kan benyttes som beite, men som ikke kan høstes maskinelt. Minst 50 prosent av arealet skal være dekket av kulturgras eller beitetålede urter. Arealet skal ha tydelig kulturpreg.
Dyrkbar jord	Areal som ikke er fulldyrka, men som ut i fra agronomisk perspektiv kan dyrkes opp til fulldyrka jord, og som holder kravene til klima og jordkvalitet for plantedyrking.
Vegetasjonssone	Overgangssonen mellom dyrket mark og vassdrag. Den naturlige vegetasjonssonen fungerer som et effektivt filter for jordpartikler, næringsstoffer og partikkelbundne plantevernmidler i avrenningen fra jordbruksarealene.
Buffersone	Varig vegetasjon langs vassdrag (gras i engomløp, busker eller trær) med minimum 6 meters bredde, eller areal i stubb på minimum 20 meters bredde. Buffersone kommer i tillegg til kravet om 2 meter naturlig vegetasjon i forskrift om produksjonstilskudd § 4.
Erosjonsutsatte dråg	Arealer med erosjonsutsatte forsenkninger der det forekommer konsentrert overflateavrenning som gir tydelige erosjonsspor dersom arealet ikke har noen erosjonsbeskyttelse.
Arrondering	Arrondering sier noe om hvor store og sammenhengende jordbruksarealene er, og hvordan de henger sammen. Arrondere betyr å avrunde, gi en landeiendom rasjonelle grenser ved å erverve mellomliggende landstykker.
Produksjonstilskudd	Produksjonstilskudd er en tilskuddsordning som foretak med husdyr- og/eller planteproduksjon kan søke om, jf. forskrift om produksjons- og avløsertilskudd i jordbruket. Kommunen er vedtaksmyndighet.
SMIL-tilskudd	Tilskudd til tiltak som fremmer natur- og kulturverdiene i jordbrukets kulturlandskap og reduserer forurensningen fra jordbruket.
RMP-tilskudd	De regionale miljøprogrammene (RMP) med regionale miljøtilskudd skal gi en målretting av miljøinnsatsen i jordbruket utover det som er mulig gjennom generelle, nasjonale ordninger. Målet for RMP er å bidra til å ivareta jordbrukets kulturlandskap med biologisk mangfold og kulturminner, begrense utslipp til luft og vann, fremme økt jordliv og humusinnhold, og bedre jordstruktur.
Regionale miljøkrav	Forskriftsfestede regionale miljøkrav som skal bidra til å redusere erosjon fra jordbruket i området som har avrenning til sårbare vassdrag.
NMSK-tilskudd	Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket som stimulerer til økt verdiskaping i skogbruket, samtidig som miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.
MiS-registreringer	Miljøregistreringer i skog (MiS) skal framskaffe informasjon om viktige miljøkvaliteter i skogen til bruk for skogeier.
Regenerativt jordbruk	En samlebetegnelse for prinsipper og metoder for å bygge opp toppjorda med organisk materiale, øke biodiversiteten og fremme jordlivet. Dette gjør man ved å tilbakeføre og tilføre organisk materiale til jorda som jorddekke, øke fotosyntesen per kvadratmeter og minimere jordbearbeidingen.

2 Premisser for planen

2.1 Planavgrensning

Landbruksplan 2023–2033 er en plan for forvaltning og aktiv bruk av landbruksarealer i Fredrikstad kommune. Planen skal bidra til økt produksjon og kunnskap om landbruket ved at den beskriver status for landbruket i kommunen, utfordringer landbruket står ovenfor, og foreslår tiltak for utvikling og ivaretagelse av næringen, landbruksarealene og kulturlandskapet.

Utfordringer og endrede rammebetingelser utenifra skal til enhver tid ha fokus for å ivareta matproduksjonen i kommunen.

2.1.1 TIDLIGERE PLANER

Landbruksplan for Fredrikstad kommune ble for første gang vedtatt i bystyret i 2008. Sterke nasjonale føringer, som målet om halvering av avgang dyrket mark, fokus på klimautfordringene og vassdragets krav om god økologisk status i alle vassdrag innen 2015, gjorde det nødvendig å få et styringsverktøy for landbruk-, natur-, og friluftsområdene, med mål, rammer og tiltak. Planen tok for seg både jordvern, næringsutvikling og miljøutfordringer.

I 2011 ble Fredrikstad kommunes landbruksplan rullert, og ny plan for perioden 2011–2023 ble vedtatt. Planen ble rullert parallelt med rulleringen av kommuneplanen, og ga faglige innspill til kommuneplanen for samme periode.

2.1.2 ORGANISERING OG MEDVIRKNING

I forbindelse med at kommunen igangsatte et arbeid med en kommunedelplan landbruk i 2017, ble det avholdt flere møter med bønder fra ulike produsentgrupper. Det ble i tillegg opprettet en referansegruppe med ressurspersoner fra daværende Fylkesmannen i Østfold, Østfold fylkeskommune og fellesutvalget for bondelagene. For å få innspill til temaene tilknyttet kulturlandskap og kulturminner ble en lokal historiker involvert. Innspillene er benyttet i arbeidet med denne landbruksplanen.

Fellesutvalget for bondelagene er hørt på nytt i to runder i forbindelse med denne landbruksplanen, og har hatt anledning til å spille inn temaer og strategier som kommunen skal fokusere på. I tillegg har en rekke andre statlige og private aktører som er viktige for landbruksnæringen blitt hørt.

Planen har i tillegg vært lagt ut på offentlig høring og ettersyn. Planen har ellers blitt utarbeidet med medvirkning fra flere fagmiljøer i kommunen, med spesielt fokus på klima.

2.2 Globale, nasjonale, regionale og lokale føringer

2.2.1 GLOBALE FØRINGER

Høsten 2015 vedtok FNs medlemsland 17 mål for bærekraftig utvikling fram mot 2030.

Bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. De gjelder for alle land og er et veikart for den globale innsatsen for en bærekraftig utvikling.

Spesielt relevant for landbruket er følgende mål:

- **Mål 2:** Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk.
- **Mål 7:** Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris.
- **Mål 8:** Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.
- **Mål 13:** Handle umiddelbart for å stoppe klimaendringene og bekjempe konsekvensene av dem.
- **Mål 15:** Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av arts mangfold.

2.2.2 NASJONALE FØRINGER

Det er et politisk mål å opprettholde et levende landbruk i hele landet, og den viktigste samfunnsoppgaven til norsk landbruk er å sikre nok, trygg og variert mat av god kvalitet. Kommunene skal bidra til at den nasjonale landbrukspolitikken blir gjennomført ved å være et rådgivende organ, forvalte tilskuddsmidler til landbruket og gi informasjon. De skal også foreta saksbehandling etter lovverk tilknyttet landbruket, samt ivareta landbruket i arealplaner.

Det er flere nasjonale føringer for landbrukspolitikken, og de siste årene har spesielt forskrifter og planer for å redusere forurensning, gitt føringer for Fredrikstadlandbruket. Disse er omtalt i kapittel 4.3 Forurensning. Etter at forrige Landbruksplan for Fredrikstad kommune ble vedtatt i 2011, er følgende, gjengitt nedenfor, de mest sentrale føringene for landbruket:

Nasjonal jordvernstrategi

Regjeringen la i 2021 fram en oppdatert jordvernstrategi for Stortinget. I strategien slo de fast at jordvern er en grunnleggende forutsetning for bærekraftig utvikling og norsk samfunns- og matsikkerhet. Det nasjonale jordvernmålet ble strammet inn til en maksimal årlig omdisponering av 3000 dekar dyrka jord innen 2025.

Meld. St. 11 (2016–2017) – Endring og utvikling – En framtidsrettet jordbruksproduksjon

Verdikjeden i norsk jordbruk må i større grad tilpasse seg sterkere konkurranse i framtiden; en effektiv næring som leverer det forbrukerne etterspør og som tar inn over seg et stadig mer krevende internasjonalt marked. Dette er en forutsetning for bærekraftig og økt norsk matproduksjon og for at det fremdeles kan være et mangfoldig jordbruk over hele landet.

I de nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging belyses viktigheten av landbruk og utmarksressursene for mat og planteproduksjon, bosetting og kulturlandskap. Det presiseres videre at under tre prosent av Norges totalareal er dyrket jord og at det derfor er viktig å ta vare på god matjord samtidig som jordvernet balanseres mot storsamfunnets øvrige behov.

2.2.3 REGIONALE FØRINGER

Landbruksstrategi 2021–2030 for Viken fylkeskommune er en temastrategi som viser retning for hvordan landbruket i Viken skal utvikles mot 2030. Landbruksstrategien har fokus på primærnæringens rolle i det grønne skiftet, og hvordan selvforsyningsgraden på norske ressurser i regionen kan økes. Hovedmålsettingene er økt selvforsyningsgrad basert på norske ressurser i regionen, og å styrke og utvikle primærnæringene

slik at Viken kan bli en foregangsregion i det grønne skiftet, basert på biologiske ressurser.

Landbruksstrategien er harmonisert med Regional Planstrategi 2020–2024 – Veien til et bærekraftig Viken.

2.2.4 LOKALE FØRINGER

I kommuneplanens samfunnsdel er det et delmål at Fredrikstad skal være en grønn by, hvor ansvarlig produksjon og forbruk prioriteres. Strategiene for å oppnå dette er blant annet ved å sikre dyrket og dyrkbar mark, og at skog- og havressursene brukes og forvaltes på en bærekraftig måte.

I kommuneplanens arealdel er det et delmål at vi skal sikre dyrket og dyrbar mark. Strategien er at dyrket og dyrkbar mark skal sikres ved å begrense spredt boligbygging og fortette i eksisterende byggeområder, og innføring av hensynssone landbruk.

Landbruksplanen vil utgjøre et kunnskaps- og forvaltningsgrunnlag for kommende rullinger av kommuneplanens arealdel, på samme måte som andre kommunedelplaner og temaplaner.

2.2.5 MÅL FOR LANDBRUKSPLANEN

Landbruksplan 2023–2033 skal være et verktøy for kommunen for å kunne synliggjøre landbrukets viktige rolle i samfunnet, og aktivt kunne arbeide for å øke landbrukets produksjon. Følgende mål er satt for landbruksplanen:

1. Landbruksplanen skal bidra til å gjøre landbruksinformasjon mer tilgjengelig for forvaltningen og allmenheten, samt forenkle saksbehandlingen og skape mer forutsigbarhet for publikum.
2. Landbruksplanen skal bidra til å øke kompetansen både hos næringen og forvaltningen for å oppnå økt matproduksjon.
3. Det skal settes opp en oversikt over strategier og prioriterte tiltak i planperioden, hvor det også skal framgå hvor det foreligger kunnskapshull.

2.3 Forhold til andre planer i kommunen

Næringsplan for Fredrikstad kommune 2021–2025 setter fokus på landbruksrelatert næring. Aktive matprodusenter i landbruket i Fredrikstad ønsker tett dialog om næringsutvikling og vil være en sentral aktør i det grønne skiftet. I planen er det vurdert at Fredrikstadlandbrukets bidrag til sirkulær økonomien, samt fangst og lagring av karbon, vil være sentralt framover. Som følge av dette, er det viktig at samarbeidet mellom landbruket og annen næring i kommunen veves tettere sammen.

I Kommunedelplan for klima 2019–2030 er det vedtatt at Fredrikstad skal bidra til å nå regionale målsettinger om netto null utslipp. Ettersom Norge har som målsetting å øke matproduksjon i takt med befolkningsveksten innebærer dette at utslippskuttene fra biologiske prosesser i jordbruket ikke kan følge samme takt som reduksjonene i de andre sektorene. Utslippene fra landbruket må dermed balanseres mot større og raskere reduksjon av CO₂-utslipp i andre sektorer, og/eller med større negative utslipp, eksempelvis gjennom skogplanting og karbonfangst og -lagring.

Karbonfangst og -lagring er foreløpig et ukjent terreng, og potensialet for dette må utforskes nærmere.

Kommunedelplan naturmangfold 2018–2026 setter fokus på at det er i byen og i jordbrukslandskapet de største forandringene i den opprinnelige naturen har skjedd. Det «gamle» jordbrukslandskapet var en mosaikk av slåttemark, beiter, hagemark, åkrer med mer. Kravene til effektivitet og høyere produksjon har ført til lukking av bekker, bakkeplanering, fjerning av steingjerder, små åkerholmer, vegetasjonsbelter og gårdsdammer for å styrke arronderingen. Denne utviklingen har gått på bekostning av biologisk mangfold, kulturmiljøer/-minner og et variert landskapsbilde. Som et tiltak i handlingsplanen skal grunneiere oppmuntres til å ta i bruk tilskuddsordninger som støtter tiltak innen kulturlandskap og kulturmiljø.

I gjeldende planstrategiperiode skal Fredrikstad kommune også utarbeide Kommunedelplan kulturminner. Denne utarbeides i samme tidsrom som Landbruksplan 2023–2033, og er relevant for denne planen.

2.4 Lover og forvaltningsverktøy

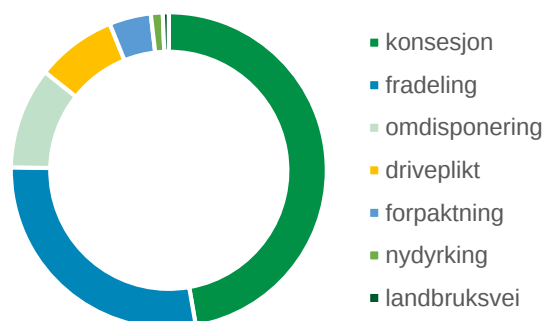
Det er i dag primært fem sentrale lovverk som regulerer landbruket; jordloven, konsesjonsloven, forpaktningsloven, odelssloven og skogbruksloven. I tillegg er viltloven, med forvaltning av hjortevilt og småvilt, viktig som en del av ressursgrunnlaget på landbrukseieendommene. Tilknyttet disse lovverkene er det en rekke forskrifter hvor myndighetsområdet er fordelt mellom statlig og kommunal sektor.

I tillegg må landbruksnæringen operere innenfor rammene av plan- og bygningsloven, kulturminneloven, forurensningsloven og naturmangfoldloven.

Lovene som regulerer landbruket er redskap som bygger opp om samfunnspolitiske mål. Kommunen skal forvalte virkemidlene i lovene slik at lokale samfunnsbehov ivaretas i tråd med overordnede føringer. Samfunnshensynet er det sentrale i vurderingen og samfunnsinteressene skal relateres til nåtid og til framtidige generasjoners behov. Samfunnsnytteten skal etter dette ses i et langsiktig perspektiv.

2.4.1 KOMMUNALE RETNINGSLINJER

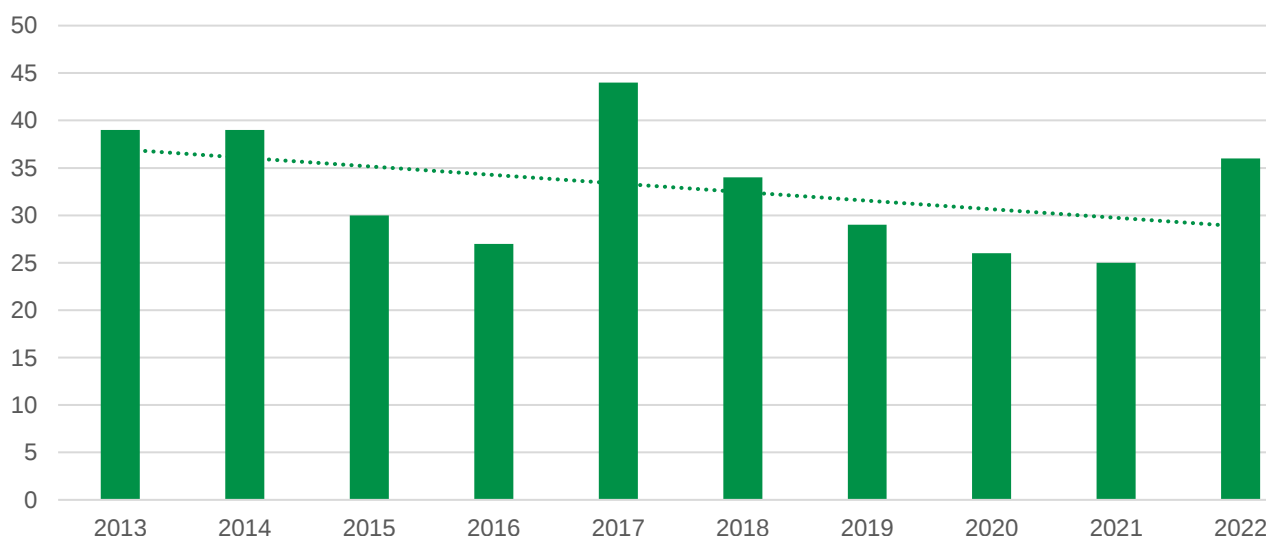
Fredrikstad kommune har parallelt med utarbeidelsen av denne landbruksplanen igangsatt et arbeid med kommunale retningslinjer for saksbehandling. Hensikten med å utarbeide kommunale retningslinjer er å forankre den lokale tilpasningen av lovverket, samt å få til en mest mulig lik og forutsigbar behandling av sammenlignbare saker. Dette vil sikre kontinuitet i strategien for forvaltning av landbruksressursene i kommunen og kan bidra til å gjøre kommunens saksbehandling mindre ressurskrevende.

Figur 2 Fordeling av vedtak etter jordloven (fradeling, omdisponering og driveplikt), konsesjonsloven, forpaktningsloven, forskrift om nydyrking og forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier etter kategori

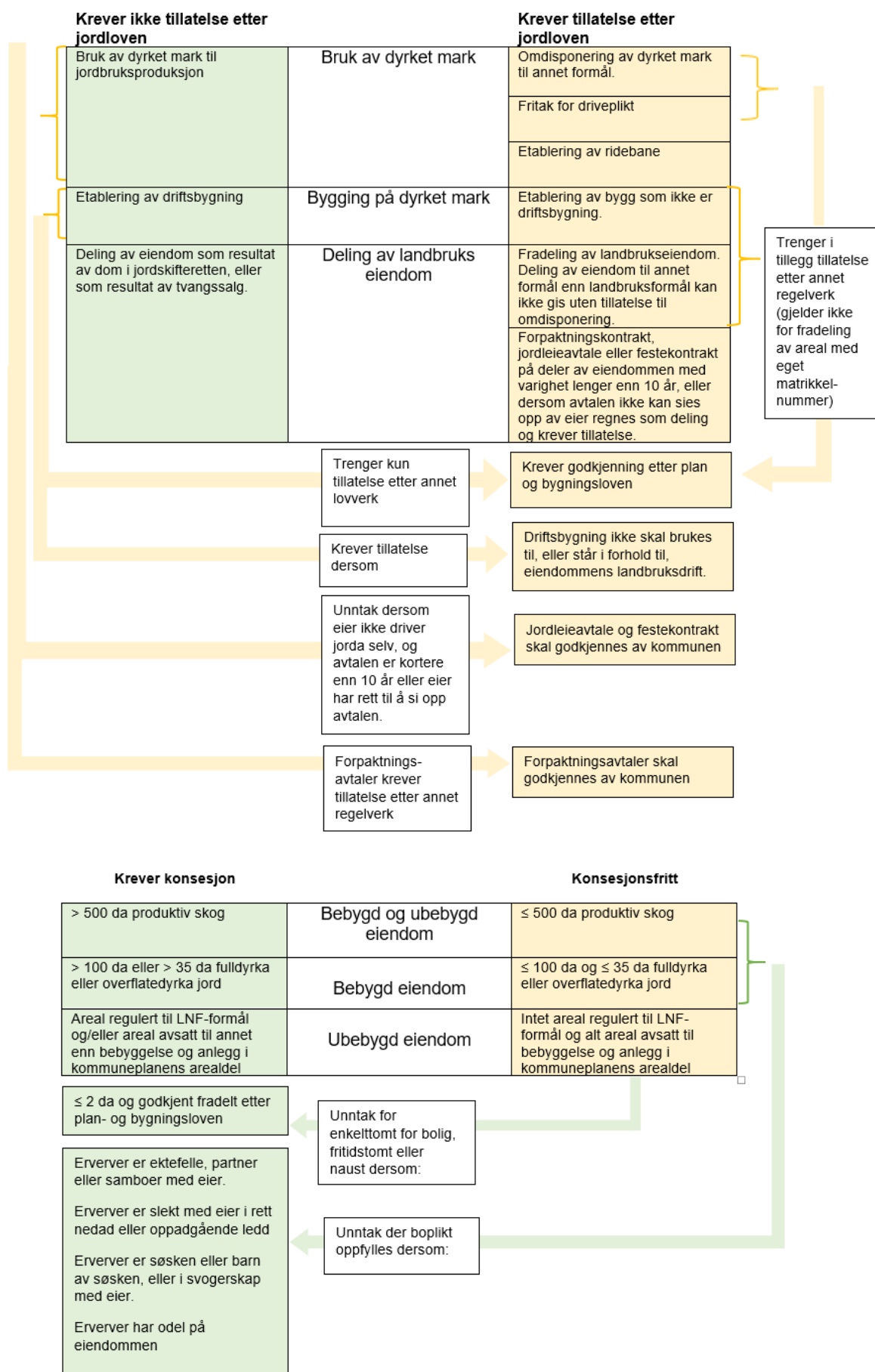
Innenfor landbruket er kommunen gitt myndighet etter flere lovverk; jordloven, konsesjonsloven, forpaktningsloven, forskrift om nydyrking og forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier.

I perioden 2013–2022 har kommunen fattet rundt 330 vedtak innenfor disse lovene og forskriftene. Årlig saksmengde ligger rundt 20–40 vedtak per år, og av figur 1 kan man se at antall vedtak viser en synkende trend. Kommunen fatter klart flest vedtak etter konsesjonsloven og jordloven (fradeling, omdisponering og driveplikt), der vedtak etter disse to lovene utgjør tilsammen 95 prosent av alle vedtak knyttet til landbruk (figur 2). I tillegg behandler kommunen saker etter viltloven, primært tilknyttet hjorteviltforvaltningen, og fatter vedtak om diverse tilskudd i landbruket.

Figur 1 Årlig antall saker behandlet etter jordloven, konsesjonsloven, forpaktningsloven, forskrift om nydyrking og forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier

Utdrag fra Kommunale retningslinjer for lovsaker i landbruket. Figuren viser når saker vil kreve behandling etter jordloven eller konsesjonsloven:

2.5 Oppsummering av status, utfordringer, strategier og tiltak

Landbruksplan 2023–2033 er en omfattende plan om landbruket i Fredrikstad. Planen skal være et viktig verktøy for kommunene i arbeidet med å styrke hensynet til og utvikle landbruksnæringen.

Status for landbruket i Fredrikstad er at det stadig blir færre bønder som driver aktivt jordbruk i kommunen. I løpet av de siste 20 årene har antall aktive jordbruksforetak sunket med 42 prosent. Fredrikstadbonden driver primært med kornproduksjon, og det er kun et fåtall som driver stort med husdyrproduksjon. Skogbruket i Fredrikstad utgjør hovedsakelig en tilleggsnæring for skogeierne, der få skogeiere livnærer seg av skogdriften alene. Status for landbruket i Fredrikstad er beskrevet grundig i kapittel 3 i denne planen.

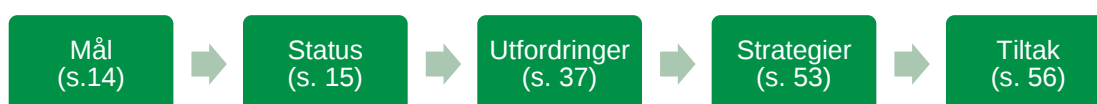
Hovedutfordringene landbruket i Fredrikstad står ovenfor, er stort sett ikke unike. Det som skiller seg ut er at Fredrikstad er en stor bykommune, og at det derav er et betydelig utbyggingspress. Ofte kan jord- og skogbruksarealer bli ansett som enkle arealer å bygge ned, da spesielt jordbruksarealer vil innebære mindre behov for arbeid i form av blant annet sprenging. Ut over utfordringen med nedbygging, står landbruket ovenfor utfordringer med å tilpasse seg et klima i endring, og behov for å redusere egne klimagassutslipp. Herav kan spesielt matsvinn trekkes fram som et omfattende problem. Regjeringen og den norske matbransjen har undertegnet en avtale om å redusere matsvinnet i Norge med 50 prosent innen 2030, og her skal både det offentlige og private bidra. Videre må Fredrikstadbonden begrense forurensning, spesielt forårsaket av erosjon og avrenning, og håndtere skadegjørere. Til sist må

landbruket være givende nok til å sikre rekruttering av nye bønder, slik at matsikkerheten kan bestå. Utfordringene er beskrevet nærmere i kapittel 4.

Fredrikstad kommune ønsker å bidra i arbeidet med å gjøre utfordringene i landbruket mindre betydelige. Vi skal være pådrivere og motivatorer for å gjøre jobben med landbruket betydningsfull, og synliggjøre den viktige jobben bonden gjør. Dette vil vi gjøre gjennom fastsatte strategier og tiltak som beskrevet i kapittel 5. Oppsummert skal kommunen:

- verdsette, opprettholde og videreutvikle kulturlandskapet
- ivareta dyr og mennesker i landbruket
- begrense avlingstap
- legge til rette for næringsutvikling og rekruttering i landbruket
- bidra til å styrke kunnskapen om og hensynet til landbruket
- ivareta dyrket og dyrkbar mark og øke matproduserende areal
- sikre et robust landbruk som tar hensyn til natur, miljø og klima.
- forvalte skogressursene på en bærekraftig måte

Kommunen har i alt utarbeidet 61 tiltak for å følge opp målene og strategiene som er fastsatt.

2.6 Slik vet vi om planen lykkes

Det kan være utfordrende å forutse hvor godt strategier og tiltak treffer, og hvordan det faktiske resultatet blir i praksis. I denne planen er det ikke lagt opp til å lage overordnede mål for målenes skyld. Et kjennetegn ved slike er at de ofte er lite konkrete, ikke er målbare, eller ikke kan løses på kommunalt plannivå. I denne planen er det valgt ut enkelte mål og delmål, med bakgrunn i strategiene i kapittel 5, som vil vise landbrukets utvikling i planperioden.

Felles for delmålene er at de er direkte målbare, at det finnes statistikk i dag, og at de påvirkes av jord- og skogforvaltning på kommunalt plannivå. På denne måten vil det framgå hvorvidt strategiene og tiltakene i kapittel 5 har fungert etter hensikten.

Nedbygging av matjord er en trussel for landets selvforsyning. Det er satt nasjonale jordvernmål, der målene ble innskjerpet i 2021. De lokale målene i denne planen er satt med bakgrunn i dette, og det legges opp til reduksjon i antall dekar. Antall dispensasjoner vil vise hvordan kommunen forvalter overordnede føringer og gjeldende lovverk i praksis, og om disse følges i tråd med formålet.

Det framgår under statusdelen i planen at det er få heltidsbønder i kommunen, noe som indikerer sviktende inntektsgrunnlag. BU-midler gis til innovative og nyskapende tiltak, og vil bidra til bedre inntektsmulighet, mer effektiv drift, samt nyskapende aktiviteter på gårdene. Dette er derfor tatt inn som eget delmål i planen. Det er relativt stor nedgang i andel heltidsbønder på nasjonalt og lokalt nivå, og det settes derfor som mål å opprettholde andel heltidsbønder i planperioden.

Kommunen ønsker å øke aktiviteten og verdiskapingen i skogbruket gjennom bærekraftig drift av skog. Dette kan gjøres ved å aktivt utnytte skogen ved å opprettholde avvirkningen. For å bedre kvaliteten og øke den nyttbare volumproduksjonen i skogbestandene, vil det være avgjørende med skogkulturtiltak som foryngelse, ungsogpleie, grøfting med mer. Kommunen ønsker derfor å jobbe for at flere utfører tiltakene ved å informere om tilskuddsordningene.

Mål: Sikre ressursgrunnlaget for framtidige generasjoner

Delmål:

- antall dispensasjoner etter jordloven skal reduseres med 30 prosent i planperioden.
- antall dekar nedbygging av dyrket og dyrkbar mark reduseres med 20 prosent i planperioden.

Mål: Sikre inntektsgrunnlaget for primærprodusenter og tilknyttede næringer

Delmål:

- antall søknader om BU-midler økes i planperioden.
- andel heltidsbønder opprettholdes i planperioden.
- årlig tømmeravvirkning opprettholdes eller økes i planperioden.
- antall søknader om skogkulturtiltak økes.

3 Status

3.1 Generelt om landbruket

Fredrikstad kommune er en stor by- og landbrukskommune, og har nærmere 84 000 innbyggere.

Dagens landbruk i Fredrikstad karakteriseres av mange deltidsbønder og få heltidsbønder. Driftsenhetene blir større, da deltidsbønder gir seg og mer areal leies bort. Større enheter og endret driftsmønster krever større maskiner for effektiv drift. Dette medfører utfordringer med å drive små og dårlig arronderte jordteiger.

Arealstatistikk fra Norsk Institutt For Bioøkonomi (NIBIO) viser at Fredrikstad kommunes totalareal er 292 112 dekar, av dette utgjør 23,2 prosent jordbruksareal og 33,8 prosent produktiv skog. Dette innebærer at over 50 prosent av kommunens arealer er å regne som landbruksarealer.

Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at det var 748 landbrukseiendommer i Fredrikstad ved utgangen av 2021.

Ifølge tall fra SSB er antall sysselsatte i primærnæringene, næringsmiddelindustrien og trelast- og trevareindustrien i Fredrikstad 1290 personer. Antall sysselsatte i tabellen under er hentet fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk. I tillegg kommer sesongarbeidere innen jordbruk og skogbruk, som i liten grad fanges opp av statistikken på grunn av at antall sysselsatte telles i uke 47.

Tabell 1 Sysselsatte etter arbeidssted og næring (utvalgte næringer) i Fredrikstad kommune, 2022. Kilde: SSB, tabell 08536

SYSSELSATTE	
Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt	169
Skogbruk og tilhørende tjenester	18
Næringsmiddelindustri	1036
Trelast- og trevareindustri	67
Totalt	1290

Arealtype	Dekar	%
Jordbruksareal ▲		
Fulldyrka	65 388	22,4
Overflatedyrka	205	0,1
Innmarksbeite	1 916	0,7
Skog ▲		
Produktiv skog	98 719	33,8
Uproduktiv skog	42 516	14,6
Bebyggelse/samferdsel	45 177	15,5
Annet markslag ▼	38 191	13,1
Ikke kartlagt	0,0	0,0
Sum	292 112	100

Kilde: Arealressurskart AR5, årsversjon 2022, NIBIO

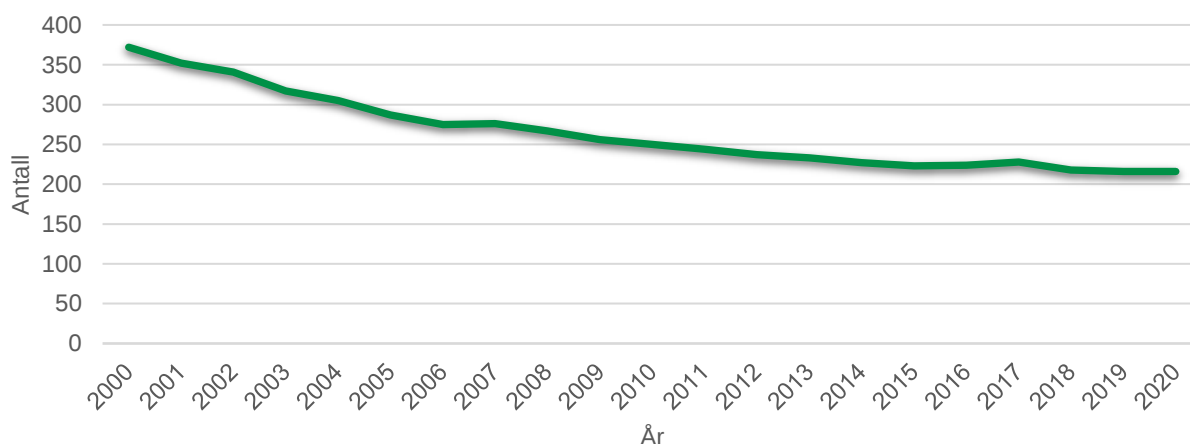
3.2 Jordbruket

I 2020 var det 209 aktive jordbruksbedrifter i kommunen, til sammenligning var det 347 aktive foretak i 2000 (jf. figur 3). Dette tilsvarer en nedgang på 42 prosent over en periode på 20 år.

Selv om det blir flere større enheter, er likevel gjennomsnittlig jordbruksareal i drift per foretak, mindre enn gjennomsnittet for gamle Østfold. I Fredrikstad var gjennomsnittet i 2019 på 289 dekar per foretak, mens det for hele gamle Østfold fylke var på 346 dekar jordbruksareal i drift per foretak. Parallelt med nedgangen i aktive jordbruksbedrifter, har også antall dekar jordbruksareal i drift gått ned. I år 2000 var det 69 414 dekar i drift, mens det i 2020

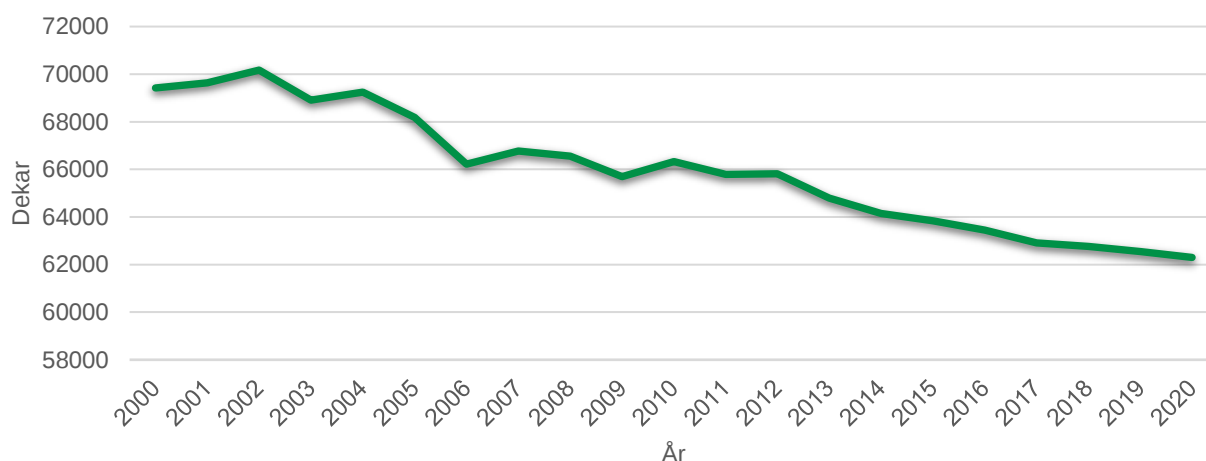
Det tilsvarer en nedgang på litt over 10 prosent på 20 år. Nedgangen kan ha flere ulike årsaker. For det første har kommunene tatt i bruk et nytt digitalt kartverk, noe som har gitt en viss arealreduksjon. Arealmålingene fra nytt kartverk i perioden 2005–2013 innebar en gjennomsnittlig reduksjon i arealet på ca. 3,3 prosent i de kommuner som tok i bruk kartverket. For det andre kan reduksjonen skyldes gjengroing, og at marginale arealer har blitt tatt ut av drift. For det tredje er omdisponering til andre formål, som bolig, næring og infrastruktur grunn til nedgang.

Antall jordbruksbedrifter i Fredrikstad

var 62 300 dekar (jf. figur 4).

Jordbruksareal i drift i Fredrikstad (dekar)

Figur 4 Antall dekar jordbruksareal i drift i Fredrikstad i perioden 2000–2020, kilde: SSB

3.2.1 BRUK AV JORDBRUKSAREALENE

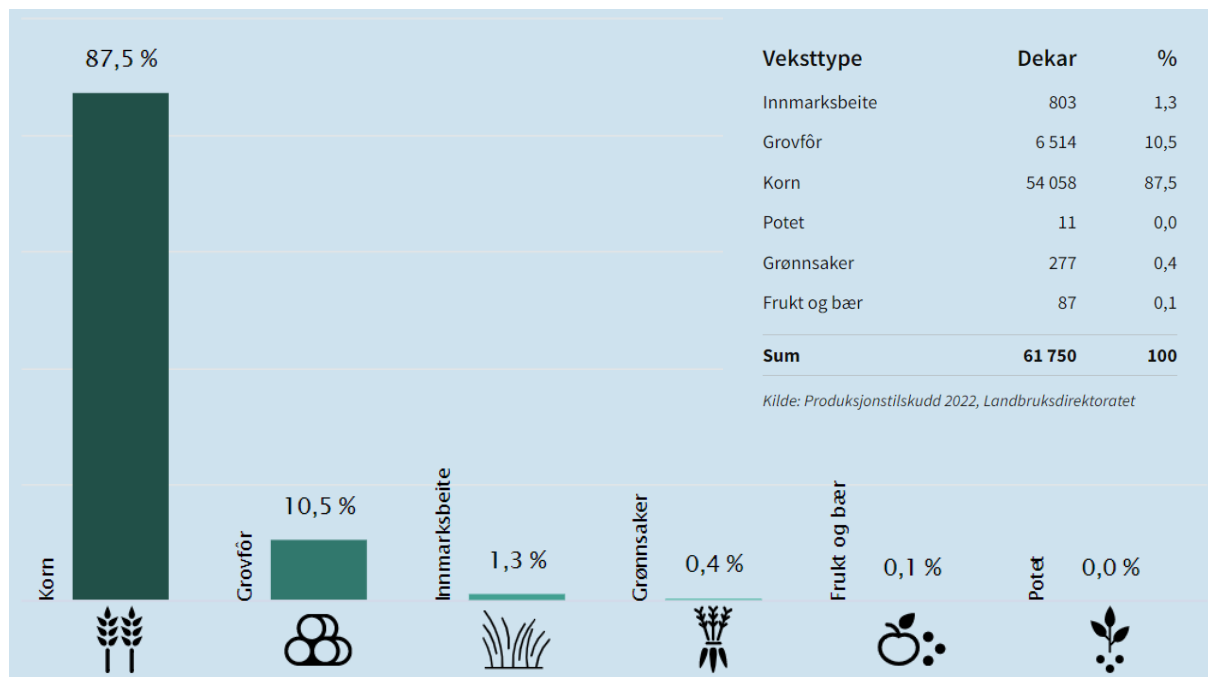
I Fredrikstad er det kornproduksjon som dominerer, og det blir stadig færre husdyrprodusenter. Informasjon om hvordan jordbruksarealene blir brukt hentes fra søknad om produksjonstilskudd.

JORDBRUKSVEKSTER

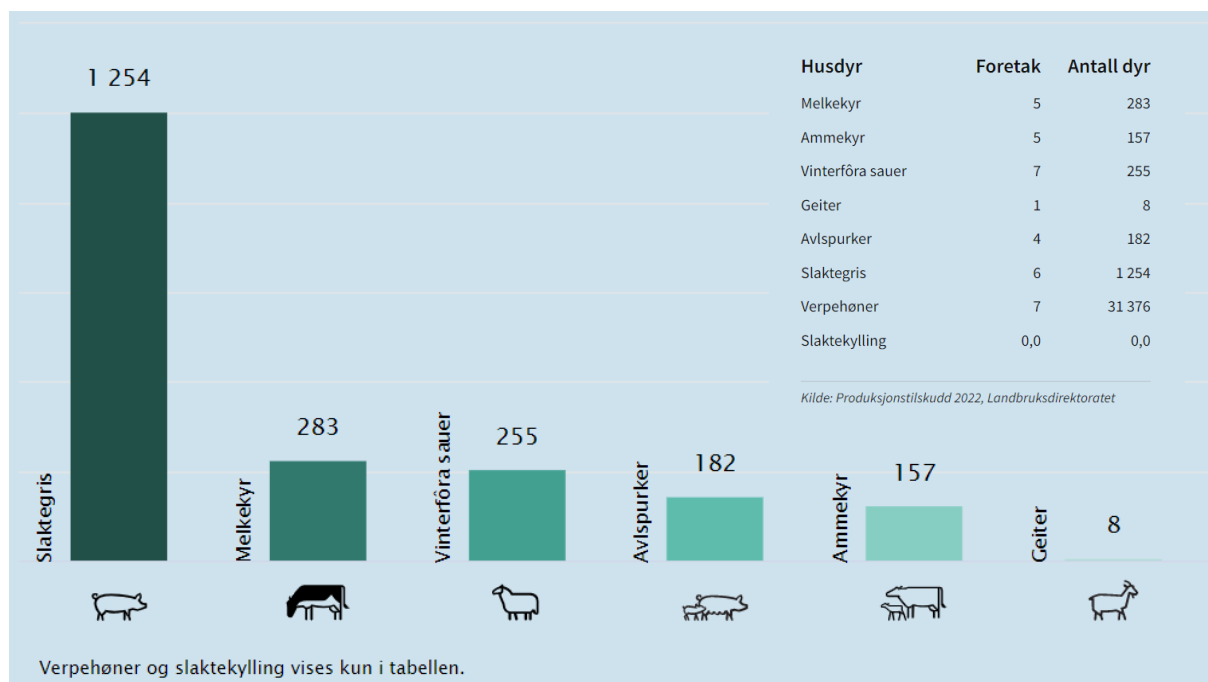
I Fredrikstad blir 87,5 prosent av jordbruksarealet i drift brukt til korn (jf. figur 5). 10,5 prosent blir benyttet til produksjon av grovfôr, i all hovedsak gress. Det er 197 jordbruksforetak som bruker arealene.

HUSDYR

I Fredrikstad er det 32 jordbruksforetak som har husdyr og søker produksjonstilskudd (jf. figur 6). I tillegg kommer de som driver med hest. Enkelte foretak søker på flere husdyrslag. Med unntak av verpehøner, er det størst produksjon av slaktegris i kommunen, deretter storfe. Ifølge tall fra Fellesutvalget for bondelagene i Fredrikstad og Hvaler er det også oppdrett av omtrent 50 000 livkyllinger for verpehøner og det klekkes 240 000 av kalkunene til den norske produksjonen.

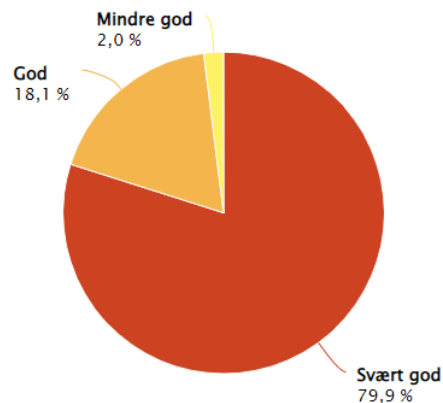
Figur 5 Bruk av dyrka mark i Fredrikstad. Informasjon om jordbruksvekster og husdyr er hentet fra søknad om produksjonstilskudd 2022.

Figur 6 Fordeling av dyreslag i Fredrikstad. Et foretak kan ha flere dyreslag. Informasjon om husdyr er hentet fra søknad om produksjonstilskudd 2022.

3.2.2 JORDKVALITET

I Fredrikstad er 96,6 prosent av fulldyrka og overflatedyrka jord jordsmonnkartlagt. 98,0 prosent av den kartlagte jorda har god eller svært god kvalitet. I kommuneplanens arealdel har områder med god og svært god jordkvalitet blitt avsatt med hensynssone landbruk (H510), som tilsier at hensynet til landbruket skal være førende for arealbruken i området. Jordkvalitetskart er et viktig redskap for bruk i planlegging og utredning av utbyggingsprosjekter som berører dyrka mark, og Fredrikstad kommune benytter dette kartet aktivt i arbeidet med utbygging og arealplanlegging.

Definisjoner jordkvalitet

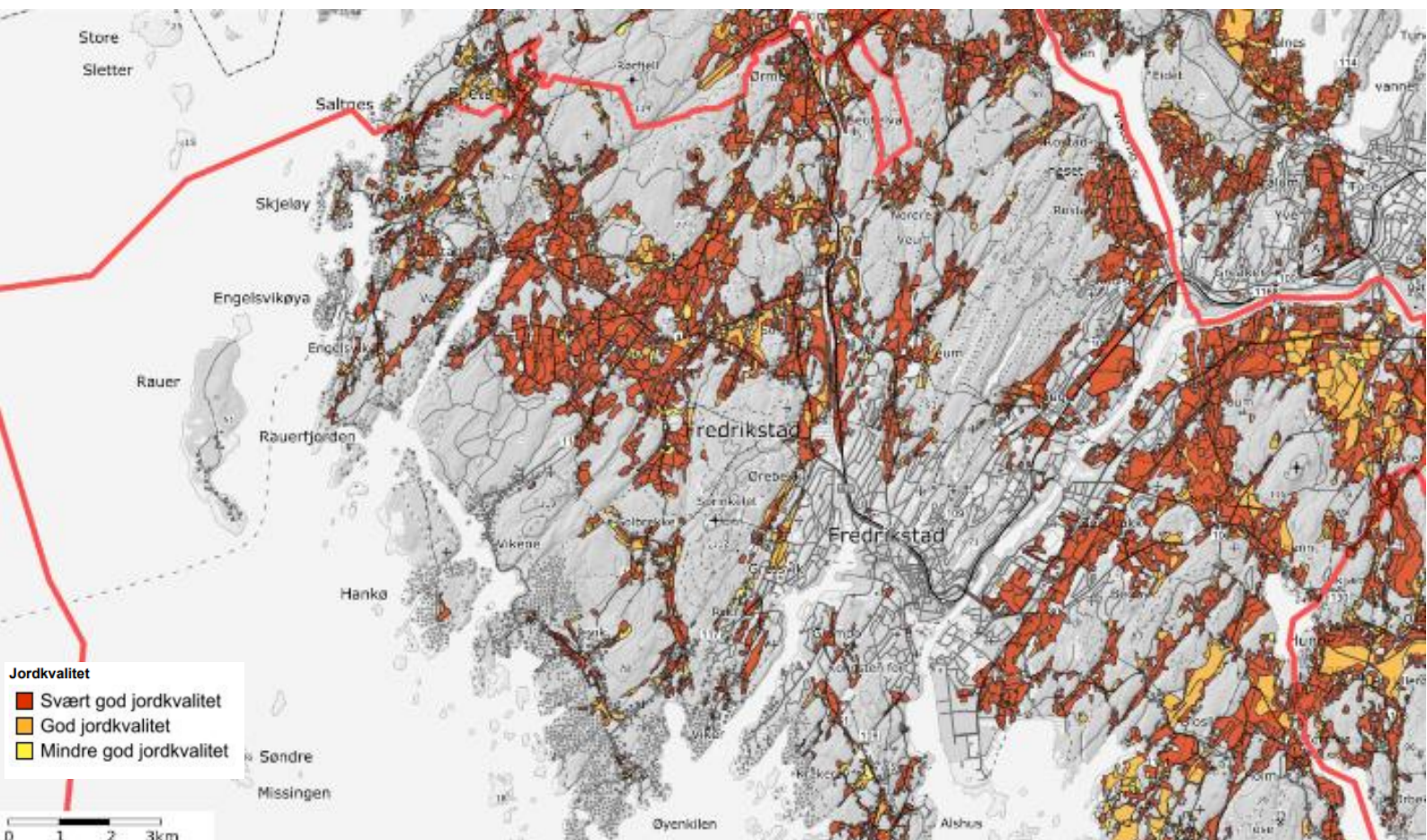
Svært god jordkvalitet: Areal som er lettdrevet og som normalt gir gode, årvisse avlinger av jordbruksvekster tilpasset det lokale klimaet.

God jordkvalitet: Areal som egner seg for et mer begrenset utvalg av vekster. Arealet krever noe mer innsats for å oppnå gode avlinger.

Mindre god jordkvalitet: Areal som kan egne seg godt, for eksempel til gras, men som har jordegenskaper som gjør jorda enda mer innsatskrevende. Klassen inneholder også bratt areal.

Jordkvalitet	Dekar	%
Svært god	50 916	79,9
God	11 547	18,1
Mindre god	1 258	2,0
Total sum	63 721	100,0

Kilde: Jordkvalitet, 2020, NIBIO

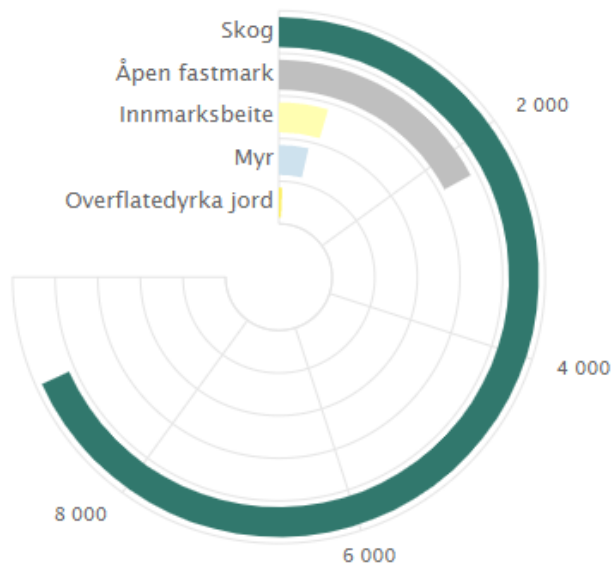
3.2.3 DYRKBAR JORD

I Fredrikstad er 12 314 dekar kartlagt som dyrkbar jord, det vil si arealer som kan dyrkes opp til å bli fulldyrka jord og som holder kravene til klima og jordkvalitet for plantedyrking. Fulldyrka jord er jordbruksareal som er dyrka til vanlig pløyedybde, og kan benyttes til åkervekster eller eng, og som kan fornyes ved pløying.

Dyrkbar jord har det samme lovmessige vernet som dyrka jord har i jordloven, og datasettet bør derfor brukes i arealplanlegging og behandling av konsesjonssaker.

73,9 prosent av arealene som kan dyrkes opp i Fredrikstad er i dag registrert som skog (jf. figur 7). Skogen som kan dyrkes opp er fordelt på mange teiger av varierende størrelse. Det vil ikke være aktuelt å dyrke opp alle arealene, da det ofte vil være små områder som ikke nødvendigvis ligger i tilknytning til eksisterende jordbruksarealer.

Hvor godt egnet den dyrkbare jorda er for matproduksjon, er blant annet avhengig av klimaet. Landet er delt inn i klimasoner fra 1-6, hvor sone 1 er best egnet for matproduksjon. I Fredrikstad ligger 77,4 prosent av den jorda som kan dyrkes opp i sone 1, og resterende 22,6 prosent i sone 2.

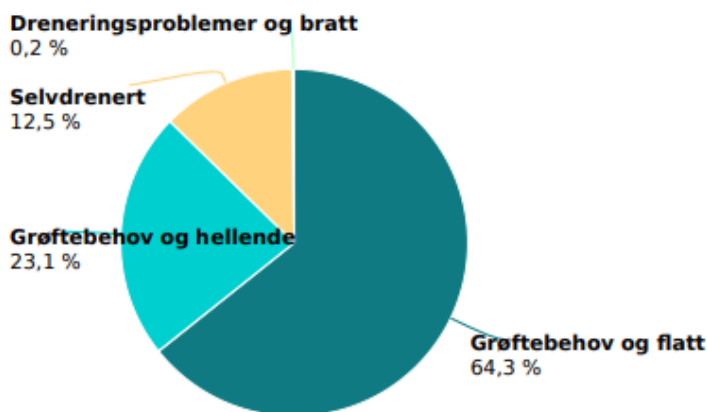
Figur 7 Dyrkbar jord fordelt på arealtypene, kilde: NIBIO, årsversjon 2022

3.2.4 DRENERINGSFORHOLD

12,5 prosent av jordsmonnkartlagt areal i Fredrikstad er selvdrenert og 42,8 prosent er tørkesterk (jf. figur 8). Ellers i kommunen er det et generelt grøftebehov, særlig i flate områder.

0,2 prosent av jordsmonnkartlagt fulldyrka og overflatedyrka areal i Fredrikstad er organisk jord. Organisk jord har alltid dreneringsbehov.

Dårlige dreneringsegenskaper kan føre til perioder med vannmetning hvis jorda ikke har god nok kunstig drenering. Langvarig vannmetning kan medføre ugunstige kjemiske forhold som påvirker plantevekst og annen biologisk aktivitet, og forringelse av jordas fysiske egenskaper gjennom pakking og andre kjøreskader.

Figur 8 Behov for drenering i Fredrikstad etter kategori, kilde: NIBIO, årsversjon 2020

3.3 Skogbruket

I Fredrikstad er det omtrent 142 000 dekar skog, hvorav omtrent 100 000 dekar er produktiv skog.

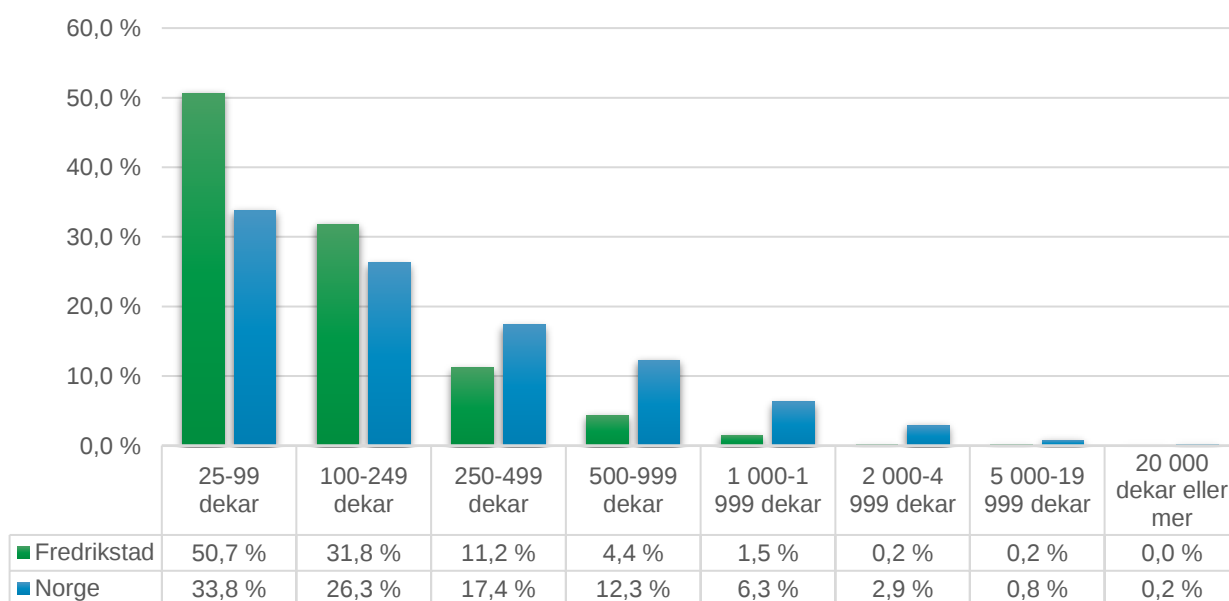
Det er omtrent 500 skogeiere med skogfondskonto i kommunen per dags dato, fordelt på omtrent 930 skogeiendommer. Disse eiendommene er hovedsakelig små, der over 50 prosent av dem har en størrelse på mellom 25–99 dekar. Dette er en betydelig større andel av små eiendommer sammenlignet med resten av landet, hvor 34 prosent av eiendommene har en tilsvarende størrelse. Grafen i figur 9 illustrerer dette.

Industribedriftene som er knyttet til skognæringen er avhengig av konkurransedyktig og stabil tilførsel av råvarer. Områdene som ligger nærmest bedriftene er av spesielt stor betydning. Det skjer en stadig raskere utvikling av nye produkter med trevirke som råstoff. Alt som kan lages av olje, kan i prinsippet også lages av biomasse. Skog- og trenæringen har mulighet for å spille en nøkkelrolle her. Fredrikstad kommune har derfor et spesielt ansvar i å bidra med gode rammebetingelser for denne industrien, der tilrettelegging for et aktivt skogbruk med god infrastruktur er det viktigste. Lokale skogbaserte næringsbedrifter bør prioriteres med lokalt råstoff fra skogen. Dette kan være biovarmesentraler, vedprodusenter og småskala sagbruk. Dette vil bidra til kortreiste og forutsigbare produkter med lavt klimaavtrykk.

Utover betydningen skogbruket har som en viktig næring, er skogen viktig for naturmangfoldet, og huser 60 prosent av artene vi kjenner i Norge. I tillegg er skogen viktig som et sted for rekreasjon og opplevelser, spesielt i bynære områder. Viltet er en viktig del av det biologiske mangfoldet og har stor betydning for menneskers livskvalitet. Viltet er også en stor ressurs, og de siste tre årene er det gitt fellingstillatelse på gjennomsnittlig 39 elg og 526 rådyr per år. I tillegg kommer småviltjakt som fra 2017 også omfatter bever i Fredrikstad.

I 2006 ble det foretatt MiS-registreringer (Miljøregistreringer i skog) i Fredrikstad. De fleste skogeiendommene i kommunen ble undersøkt og 433 biologisk viktige områder ble registrert. Det vil si at omtrent 4000 dekar fordelt på 119 eiendommer er underlagt restriksjoner i skogbrukets regelverk og i henhold til Norsk PEFC Skogstandard. I løpet av 2023-2024 skal all skog i Fredrikstad MiS-registreres på nytt. Dette er en forutsetning for å lage nye driftsplaner for skogene.

Andel produktiv skog i arealklasser Fredrikstad og Norge

Figur 9 Andel produktiv skog i arealklasser i Fredrikstad og gjennomsnittlig i Norge i 2021. Kilde: SSB

Skogbruket i Fredrikstad utgjør hovedsakelig en tilleggsnæring for skogeierne, der få skogeiere livnærer seg av skogdriften alene. Dette gjenspeiles i avvirkningsstatistikken. I perioden mellom 2011–2022 ble det avvirket i snitt 30 336 m³ tømmer, der de kommunene med størst avvirkning avvirker over 200 000 m³ tømmer i året.

Driftsplaner i skogbruket baseres tradisjonelt på uttak av massevirke og sagtømmer.

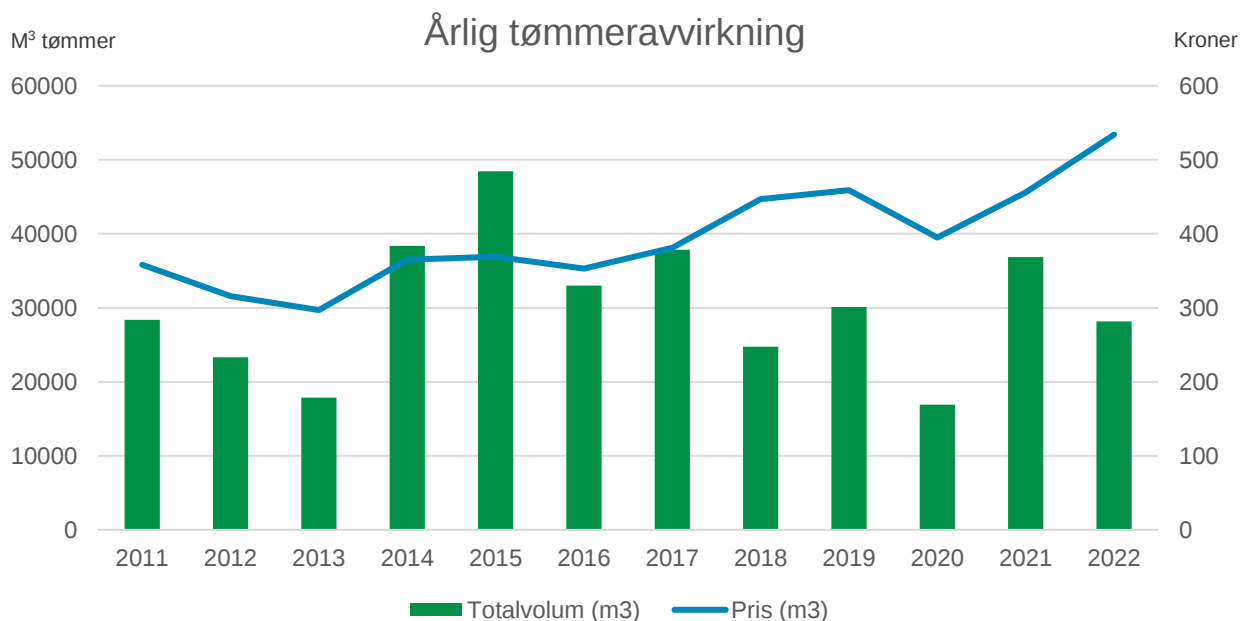
Gjennomsnittsverdien på tømmeret var på 12 millioner kroner, hvor 55 prosent av det som ble avvirket var sagtømmer og 45 prosent var massevirke. Figuren under viser avvirkning og pris per m³ tømmer i Fredrikstad kommune for de siste 12 årene. Det er ikke noe klart mønster i verken total avvirkning og pris, da disse er påvirket av en rekke eksterne faktorer, slik som global etterspørsel etter trematerialer, hogstvolumer, markedspriser og global økonomi.

Skognæringen følger i dag to standarder for bærekraftig skogbruk (PEFC og FSC) for skogsdrift i Norge. Her legges føringer for skogforvaltningen for å sikre produksjon, høsting av skogressursene, hensyn til friluftslivet og levekår for truede og sårbare arter. Alt tømmer som omsettes i kommunen kommer i dag fra sertifiserte skoger.

Skogeierne i kommunen skal gjøres bevisste på et stedstilpasset skogbruk som handler om å planlegge skogproduksjonen best mulig for fremtiden og ta de riktige beslutningene basert på de lokale forholdene på stedet, samtidig som man tar hensyn til ulike brukergrupper.

Gjennom forvaltning av skogen må det tas hensyn til hvordan klimaendringene påvirker treslagsvalg, tetthet og driftsmetoder. Skogen er en viktig klimafaktor fordi store mengder karbon (CO₂) tas opp og bindes av trær i vekst. Betydelige mengder karbon bindes også i skogbunnen og i myr.

Skogbruket har en nøkkelrolle for å håndtere framtidige klimautfordringer.

Figur 10 Årlig tømmeravvirkning i m³ og pris per m³ tømmer i Fredrikstad kommune, i perioden 2011–2022.
Kilde: Landbruksdirektoratet

3.4 Kulturlandskap og kulturminner

Et aktivt jordbruk er en forutsetning for å ta vare på landbrukets kulturlandskap. Landbrukets kulturlandskap oppfattes av de fleste som rekreasjonsområder med stor tilgjengelighet. Gjennom tusener av år har menneskene før oss formet kulturlandskapet, og fortsatt er det i stadig endring. Det biologiske mangfoldet er blant annet et resultat av jordbrukets ulike driftsformer gjennom tidene. Færre beitedyr gir mer gjengroing. Trær og planter gjør sin innmarsj mot det som har vært fulldyrket jord eller beiteenger. Vel 30 prosent av de truede artene på den nasjonale rødlista er knyttet til jordbrukets kulturlandskap. Gjengroing truer også vårt matproduksjonsgrunnlag, fordi mindre oppdyrkede arealer eller beiteenger gror til, og resultatet blir da mindre matproduserende areal.

Gjennom tidligere stortingsproposisjoner er det et uttalt mål om å opprettholde et åpent og variert kulturlandskap, med biologisk mangfold og kulturminner, som gir rom for opplevelser og rekreasjon, fordi kulturlandskapet blir sett på som et fellesgode.

Det er store utfordringer knyttet til å videreføre landbrukets kulturarv og kulturlandskap, blant annet fordi antall gårdsbruk er i sterk nedgang. Færre bygninger er i bruk og flere arealer kan gå ut av bruk og gro igjen. Det er en nær sammenheng mellom levende lokalsamfunn, aktivt landbruk og tilgang til fellesgoder som kulturarv, kultur- og naturlandskap og kulturminner.

Kulturlandskapet og kulturminnene preger kommunen, gir identitet og er blant annet viktig for trivsel og rekreasjon i et tett befolket område.

Kravene til effektivitet og høyere produksjon har ført til lukking av bekker, bakkeplanering, fjerning av steingjerder, små åkerholmer, vegetasjonsbelter og gårdsdammer for å styrke arronderingen. Denne utviklingen har gått på bekostning av biologisk mangfold, kulturmiljøer/-minner og et variert landskapsbilde.

3.4.1 NATURTYPER I KULTURLANDSKAPET

Kulturlandskap som slåttemark, beitemark, semi-naturlig strandeng og kystlynghei, er blant Norges mest truede naturtyper, og Fredrikstad har alle disse naturtypene innenfor kommunegrensene.

Slåttemark vil si en åpen eller en spredt tresatt eng med vegetasjon betinget av tradisjonell slått, som fortsatt bærer preg av dette. De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper, med stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon, og en rekke vadefugler bruker strandenger som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemarker stor betydning for mange truede beitemarksoppper.

I Miljødirektoratets naturbase er det registrert åtte områder med slåttemark i Fredrikstad. Ett av områdene er den gamle husmannsplassen på Letretangen ved Hankøundet, hvor kommunen årlig utfører slått på den tradisjonelle måten med ljå.

Kystlyngheier er åpne heier der det ikke vokser trær, men hvor røsslyng dominerer. Naturtypen har utviklet seg gjennom langvarig bruk med beiting, lyngsviing, lyngslått, eller en kombinasjon av disse, og er i dag truet at gjengroing. I Fredrikstad er det registrert seks forekomster av kystlynghei på holmer og øyer. Kommunen fikk i 2016 utarbeidet en skjøtelsesplan for naturtypen, og gjennomførte første runde med lyngbrenning på Lyngholmen i 2020.

Det er også et rikt antall semi-naturlige strandenger og naturbeitemarker i kommunen. Mange av dem holdes i hevd med beite, men det er en utfordring at resterende områder gror igjen.

3.4.2 KULTURVERDIER I FREDRIKSTAD

Som kulturverdier oppfatter vi både kulturlandskapet og enkeltstående kulturminner. Mange av kulturminnene i kommunen finnes i landbruksområdene. Det er viktig å bidra til å sikre at disse kulturminnene blir ivaretatt og skjøttet.

For å ivareta kulturlandskapet og elementer blir det årlig avsatt statlige midler gjennom jordbruksavtalen til støtte for spesielle miljøtiltak i landbruket, såkalte SMIL-midler for jordbruket og NMSK-midler for skogarealer. Disse midlene fordeles av Statsforvalteren i Oslo og Viken til den enkelte kommune.

Fredrikstad kommune har, i samarbeid med næringen, utarbeidet en strategiplan med prioriteringer innenfor SMIL. Midlene fordeles hvert år til kvalifiserte søkere ut fra kriterier i strategiplanen. Det gis støtte til skjøtsel av landbrukets kulturlandskap og tiltak for å redusere forurensing.

Kulturetaten har ansvaret for oppfølging av kulturminnene kommunen eier, og har utarbeidet en skjøtelsesavtale med ekstern aktør. Områdene som er innlemmet i avtalen er:

- Helleristningsfeltet ved Begby skole
- Steinringerfeltet på Hunn
- Gravhaugfeltet på Hunn
- Gullskår på Begby
- Tuneskipets funnsted
- Gresskledd gangsti fra Solliveien til Tuneskipets funnsted

Kommunen har også jevnlig utført skjøtsel av kulturminner på Elingård i forbindelse med ulike prosjekter for istandsetting av kulturlandskapet. Det meste har vært finansiert via SMIL-ordningen, men

også ved dugnadsarbeid fra historielaget, Rotary og Inn på tunet v/Mona Skogen. Forpakter av Elingård har også et ansvar for ivaretagelse av kulturminnene i området, gjennom disponering av beiter og skjøtsel av stier.

Utover de nevnte kulturminnene, kan det trekkes fram at to områder i Fredrikstad inngår i Riksantikvarens database *Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse*. Dette er Byens marker og Oldtidsveien. Kulturlandskapet og gårdstunene er viktige i disse landskapene.

I Fredrikstad har vi også fire herregårder, som fremdeles innehar det storslåtte herregårdslandskapet med ruvende og flotte bygninger, mektige trær, alleer og omfattende sammenhengende jord- og skogarealer. Disse herregårdene ligger på Elingård, Kjølberg, Thorsø og Nes.

3.5 Tilleggsnæringer

3.5.1 ØKT NÆRINGSUTVIKLING INNENFOR LANDBRUKET

Meld. St. 31 (2014–2015) Garden som ressurs – marknaden som mål – Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer, viser hvordan potensialet fra økt verdiskaping innen de landbruksbaserte næringene utenom tradisjonelt jord- og skogbruk kan utløses. Meldingen trekker fram eksempler innen mat og drikke, landbruks- og utmarksbasert reiseliv, gården som arena for velferdstjenester og lignende. «Garden som ressurs», fra KDD og LMD¹, er en veileder til plan- og bygningsloven, som gir føringer for bygge- og anleggstiltak i, og i tilknytning til, landbruk.

Fredrikstadbonden er i en særstilling når det gjelder å drive landbruk nært det største markedet i Norge, med nærmere 200 000 innbyggere i de største Østfoldbyene og rimelig avstand til Oslo. Dette gir et fortrinn mange bønder ellers i landet ikke har.

I 2013 ble Guld Korn SA etablert med tanke på å fremme all den flotte lokalmaten som produseres i Østfold. Formålet med etableringen var å øke verdiskapingen for medlemmene, og etablere flere mat- og drikkeprodusenter i regionen.

Hanen og Regional matkultur er nasjonale organisasjoner som fremmer lokale matskatter og matkultur. Høsten 2017 ble det etablert et lokalmatsenter i Østfold hvor lokalmatprodusenter kan distribuere sine produkter samlet. Det skjer mye positivt når det gjelder lokalmat i gamle Østfold fylke, og her har også bøndene i Fredrikstad mye de kan bidra med.

¹ KDD (Kommunal- og distriktsdepartementet)
LMD (Landbruks- og matdepartementet)

3.5.2 SMÅSKALA MATPRODUKSJON OG TURISME

Mat er en viktig del av norsk kultur og identitet. I skjæringspunktet mellom matproduksjon og reiseliv er det derfor et potensial for økt verdiskaping og innovasjon. Med utgangspunkt i råvarekvalitet, regionale spesialiteter og tradisjoner, kan det skapes produkter og opplevelser med lokal identitet.

Nærhet til matprodusenten har fått større oppmerksomhet de siste årene. Økt forståelse for produktkvalitet, råvarer og miljøfokus har gjort konsumentene mer bevisste i sitt valg. Bondens marked og REKO-ringene er eksempler på tiltak som fører bonden nærmere forbruker.

Det er i dag en håndfull etablerte gårdsbutikker i Fredrikstad som varierer i størrelse og aktivitet. Fredrikstad har en stor befolkning, noe som gir et godt grunnlag for å etablere flere gårdsbutikker og gårdskaféer i de ulike kommunedelene. Med en lokalmatdistributør er tilgangen på andre lokale varer i tillegg til gårdens egne produkter lettere tilgjengelig.

Skogen som næringsarena har et utviklingspotensial i Fredrikstad. Organiserte aktiviteter, som klatring, fiske, turer og sportsaktiviteter, er noen av mulighetene som er utnyttet i flere kommuner i

distriktet. Aktiviteter som dette vil være nyskapende. Det kan bli en tilleggsnæring med bruk av gårdens naturlige ressurser, som kan skape økonomisk vekst og nye arbeidsplasser.

I Fredrikstad er både Kyststien og Glommastien etablerte turløyper hvor det kan være aktuelt å knytte til gårdsaktiviteter og opplevelser. Ellers er både den flotte kysten, Gamlebyen og kulturminnefeltene i kommunen gode trekkplaster for turister, som også kan være potensielle kunder til gårdsbaserte næringer. Det er gode muligheter for å utvikle produkter og aktiviteter slik at flere kan oppleve landbruket og kulturlandskapet i kommunen, og det kan skapes en næringsvei for flere gårdbrukere.

3.5.3 GÅRDEN SOM ARENA FOR POSITIVE OPPLEVELSER

Det er behov for nye måter å møte dagens og framtidens utfordringer på. Inn på tunet kan være med å løse slike utfordringer. Tilbudet er en tilrettelagt og kvalitetssikret velferdstjeneste på gårdsbruk, hvor fokuset er mestring, utvikling og trivsel.

Inn på tunet er betegnelse på velferdstjenester hvor gården er arena for tjenester innenfor utdanning, oppvekst, arbeid, helse og omsorg. Det er i dag om lag 1100 gårdsbruk i Norge med tilbud innenfor blant annet psykisk helse, rus, elever som dropper ut av skolen, demens, arbeidstrening og integreringstiltak.

Gården er en unik arena for velferdstjenester, med fysiske fasiliteter som egner seg for mange aktiviteter, og omgivelser som gir positive opplevelser. Det er langt fra de stramme rammene og institusjonslivet som mange ønsker å utsette. Brukere av Inn på tunet kan være i aktivitet, lære på en ny arena og føle at de bidrar til noe positivt. Dette er noen av de positive effektene man får ved å benytte Inn på tunet som en velferdstjeneste.

Store utfordringer i helse- og omsorgssektoren, og behov for alternative tilbud for opplæring og arbeidstrening, gjør det aktuelt å videreutvikle velferdstjenester i landbruket.

I Fredrikstad kommunes kommunedelplan for helse og velferd (2016–2027) er det mål om at helse- og velferdstjenestene skal være likeverdige, trygge og effektive. Planen omfatter blant annet dagtilbud til personer med demens, og dagtilbud, aktivitet og avlastning til utviklings- og funksjonshemmede barn og voksne. Den beskriver også behov innen frisklivs-, lærings- og mestringstiltak. Inn på tunet er en god arena for å kunne tilby alle disse tjenestene.

Besøksgårder er også en mulig tilleggsnæring på gården. Her kan barn og unge få unike læringsmuligheter, hvor de får sitt første møte med den moderne matproduksjonen. De lærer hvor maten kommer fra, om biologiske- og økologiske prinsipper, omsorg for dyr og planter, samt forvaltning av naturressurser i et lengre perspektiv. Besøksgårdene er ofte innbyggernes «vindu» inn til dagens landbruk, og øker forståelsen for de utfordringene som er knyttet til matproduksjon i et av Norges viktigste og mest produktive jordbruksområder.

Landbruket har blitt en arena som har gjort at grupper med særskilte behov kan få nye erfaringer og oppleve mestringfølelse og læring. Det å dyrke, gi omsorg og skape produkter gir synlige resultater. Omgang med planter og dyr gir bedre forståelse for biologi og kan skape glede og gi følelsen av å mestre hverdagen på en ny måte. Utfordringer med å bygge eller reparere gjenstander er daglige situasjoner i landbruket. Mange kan trenge denne fysiske arbeidsformen for å fylle hverdagen sin med et meningsfylt innhold, eller som trening for å komme ut i arbeidslivet. Det finnes i dag allerede noen tiltak i kommunen der landbruket tilbyr tilrettelagte læringsmiljøer og avlastningsplasser.

Flere steder i landet avholdes det kurs i «Gården som pedagogisk ressurs» for lærere og bønder, og det er nå også blitt mulig å ta emner på ulike universiteter for å tilegne seg kunnskap om hvordan gården kan benyttes som læringsarena.

3.5.4 SKOLEHAGESATSNING

Det har de siste årene blitt satset mer på skolehager som en læringsarena for at barn skal forstå sammenhengen mellom maten de spiser og hvor maten kommer fra. Flere av skolene i kommunen har etablert skolehage. I 2021 deltok Gudeberg barne- og ungdomsskole, Sagabakken skole og Torp skole i Månegartneriets skolehagesatsning. Skolene Årum, Trosvik, Hurrød, Cicignon, Borge og Haugeåsen har mottatt midler til lokale satsninger i egen skolehage. Kråkerøy ungdomsskole har hatt skolehage over flere år, og har hatt ansvaret for kompetanseheving for ansatte som skal etablere skolehage.

3.5.5 URBANT LANDBRUK

FAO – FNs mat og landbruksorganisasjon – mener at urbant landbruk er en del av løsningen for å imøtekomme behovet for mat og klimahensyn i framtiden.

Urbant landbruk handler i stor grad om å bygge omdømme og formidle kunnskap, det beste jordvernet vi kan ha.

Ved økt bosetting i kommunen vil etterspørselen etter grøntareal for å ha mulighet til å dyrke sin egen mat øke. Parsellhager og andelslandbruk er dyrkningsformer hvor befolkningen har mulighet til å delta i egen matproduksjon.

Andelslandbruk er et samarbeid mellom bønder og forbrukere, der ansvaret og avlingene deles. Andelslandbruket er basert på tre grunnprinsipper: dialog, gjennomiktig økonomi og delt avling, delt risiko. Det er allerede et par etablerte andelsgårder i Fredrikstad med økende interesse hvert år.

Parsellhagedyrking foregår ved at flere kan leie en liten jordteig som er en del av et større areal. Arealer som vurderes til parsellhager bør ikke legges i områder som er godt egnet for korndyrking, men arealer som av forskjellige årsaker ikke inngår i aktivt jordbruk, forutsatt at det ikke innebærer opparbeiding av ny infrastruktur.

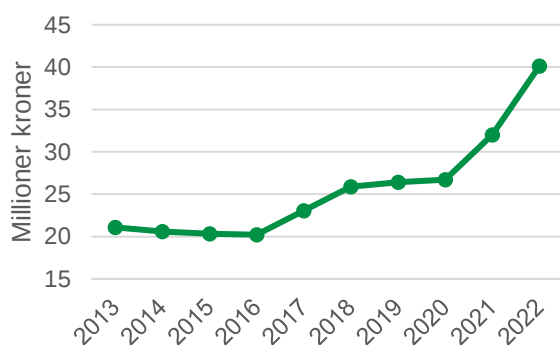
3.6 Tilskuddsordninger

Det finnes i dag mange tilskuddsordninger, som skal subsidiere bøndene. Mens enkelte ordninger gir tilskudd direkte til bøndene for produksjonen av husdyr og vekster, har andre til formål å være en gulrot for å drive et mer miljøvennlig landbruk. Er man uheldig og opplever produksjonssvikt som følge av klimatiske årsaker, vil man kunne kompenseres for dette. På Landbruksdirektoratets nettsider finner man fullstendig oversikt over alle tilskuddsordningene. Under følger en beskrivelse av de mest benyttede i Fredrikstad kommune.

3.6.1 PRODUKSJONSTILSKUDD (PT) OG AVLØSERTILSKUDD

Produksjons- og avløsertilskudd er en fellesbetegnelse for flere tilskuddsordninger som foretak med husdyr- og/eller planteproduksjon kan søke om. Dette er den største tilskuddsordningen i landbruket. Fredrikstad kommune har, på vegne av staten, de siste ti årene bevilget i gjennomsnitt 25 639 991 kroner i produksjonstilskudd til 211 foretak.

Tilskuddet utgjør en viktig inntektskilde for bøndene. Siden 2016 har det vært en årlig økning i tilskuddsbevilgningen, og i 2022 ble det bevilget 40 119 485 kroner (jf. figur 11). I tillegg kommer avløsertilskudd, hvor det de siste fem årene har vært bevilget 1 590 306 kroner i gjennomsnitt.

Figur 11 Bevilgning av produksjonstilskudd i perioden 2013–2022 i Fredrikstad kommune. Kilde: Landbruksdirektoratet

Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket regulerer hvem som kan bevilges tilskudd. Foretaket må oppfylle visse vilkår for å være berettiget tilskudd, drive vanlig jordbruksproduksjon og være registrert i Enhetsregisteret for å kunne motta tilskudd. Formålet med dette tilskuddet er å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk innenfor de målsettinger Stortinget har trukket opp.

Produksjonstilskudd omfatter tilskuddsordningene:

- Arealtilskudd
- Kulturlandskapstilskudd
- Tilskudd for husdyr
- Tilskudd for dyr på beite
- Tilskudd for dyr på utmarksbeite
- Driftstilskudd til melkeproduksjon
- Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon
- Tilskudd til små og mellomstore melkebruk
- Tilskudd for bevaringsverdige husdyrraser
- Arealtilskudd til økologisk landbruk
- Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon
- Distriktstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker

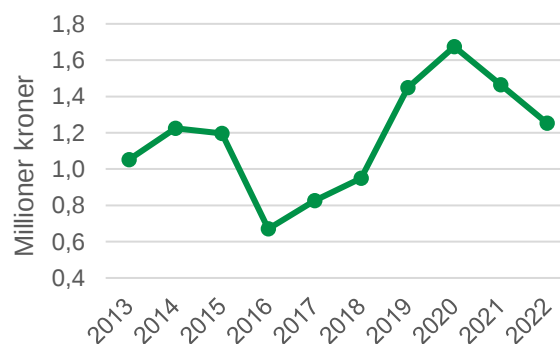
I tillegg kan bønder få tilskudd til avløsning ved ferie og fritid.

3.6.2 TILSKUDD TIL SPEIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET (SMIL)

SMIL-tilskudd har til formål å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket fastsetter vilkår for at tilskudd kan innvilges.

Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier. Primærnæringsutvalget vedtok 14.05.2020 Strategiplan for miljøtiltak i Fredrikstad kommune 2020–2023. Strategiplanen gjelder for både SMIL- og NMSK-tilskudd, og skal rulleres hvert fjerde år.

De siste ti årene har Fredrikstad kommune innvilget 188 søknader om SMIL-tilskudd, totalt 11 759 013 kroner. 62 548 kroner var det gjennomsnittlige beløpet som ble utbetalt per søknad.

Figur 12 Bevilgning av SMIL-tilskudd i perioden 2013–2022 i Fredrikstad kommune. Kilde: Landbruksdirektoratet

Tiltak for 2020–2023 prioriteres i denne rekkefølgen:

1. Planlegging og tilrettelegging
2. Forurensningstiltak: Begrense og hindre forurensning og erosjon til vann og vassdrag
3. Forurensningstiltak: Hindre utslipp av ammoniakk og klimagasser til luft
4. Kulturlandskapstiltak: Fremme biologisk mangfold
5. Kulturlandskapstiltak: Fremme friluftsliv og tilgjengelighet
6. Kulturlandskapstiltak: Kulturminner og kulturmiljøer

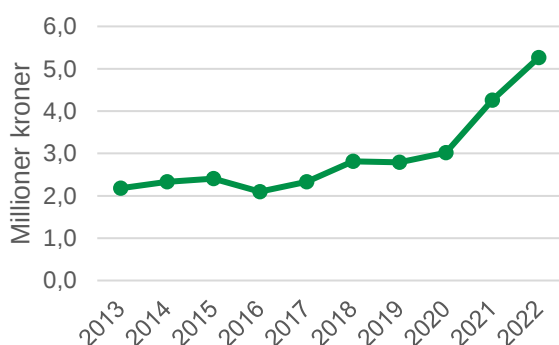
SMIL-midler skal i hovedsak gis til tiltak som går ut over hva RMP dekker.

3.6.3 REGIONALT MILJØTILSKUDD I JORDBRUKET (RMP)

Regionale miljøprogram (RMP) skal stimulere til en økt miljøinnsats i jordbruket ut over det som er mulig gjennom nasjonale ordninger. Hvert fylke har et eget miljøprogram, og tiltakene er innen følgende hovedområder:

- redusere forurensning til vann og luft
- ivareta kulturlandskap og kulturminner
- tilrettelegge for friluftsliv
- ivareta biologisk mangfold

For Fredrikstad kommune gjelder forskrift om regionale miljøtilskudd i jordbruket, Oslo og Viken. De siste ti årene har kommunen i gjennomsnitt behandlet 109 søknader, og utbetalt 2 947 675 kroner årlig. 27 043 kroner var gjennomsnittssummen utbetalt per søknad.

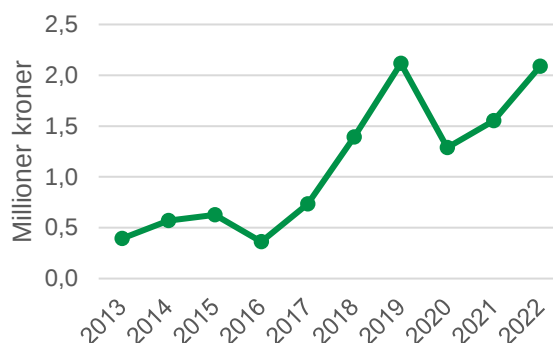
Figur 13 Bevilgning av RMP-tilskudd i perioden 2013–2022 i Fredrikstad kommune. Kilde: Landbruksdirektoratet

3.6.4 TILSKUDD TIL DRENERING AV JORDBRUKSJORD

Tilskudd til drenering av jordbruksjord har til formål å øke kvaliteten på tidligere grøftet jordbruksjord ved å drenere dårlig drenert jord med potensial for økt jordbruksproduksjon. Tiltaket skal videre bidra til å

redusere faren for erosjon og overflateavrenning av næringsstoffer til vassdrag. Det er forskrift om tilskudd til drenering av jordbruksjord som fastsetter vilkår for å få utbetalt tilskudd.

De siste ti årene har Fredrikstad kommune i gjennomsnitt behandlet 16 søknader årlig, og i snitt utbetalt 1 004 012 kroner årlig. 62 751 kroner var gjennomsnittssummen utbetalt per søknad.

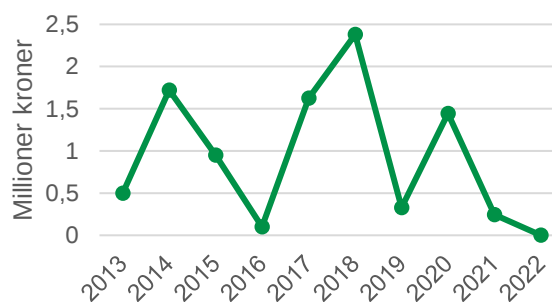
Figur 14 Bevilgning av tilskudd til drenering i perioden 2013–2022 i Fredrikstad kommune. Kilde: Landbruksdirektoratet

3.6.5 MIDLER TIL INVESTERING OG NÆRINGSUTVIKLING I LANDBRUKET (IBU)

Formålet med midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket er å legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt bidra til sysselsetting, bosetting og et variert landbruk i alle deler av landet med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt. IBU-midlene er landsdekkende og inkluderer tilskudd til etablering av ny virksomhet (etablerertilskudd), tilskudd til bedriftsutvikling, tilskudd til investeringer i produksjonsanlegg, tilskudd til gjødsellager, tilskudd til investeringer i frukt- og bær dyrking og tilskudd til investeringer i forbindelse med generasjonsskifte.

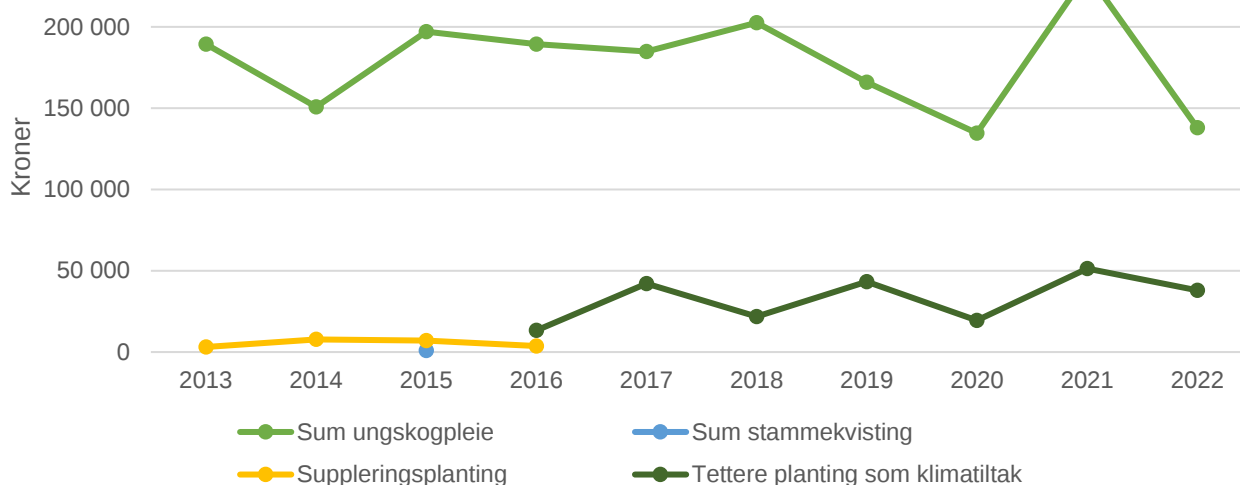
Man søker tilskudd gjennom Innovasjon Norge, og landbruksavdelingen i kommunen bistår i søknadsprosessen.

I Fredrikstad kommune har det i perioden 2013–2022 blitt innvilget totalt 9 247 000 kroner.

Figur 15 Bevilgning av IBU-midler i perioden 2013–2022. Kilde: Innovasjon Norge

Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) i perioden 2013-2022

Figur 16 NMSK-midler bevilget i perioden 2013–2022 i Fredrikstad kommune. Kilde: Landbruksdirektoratet

3.6.6 TILSKUDD TIL NÆRINGS- OG MILJØTILTAK I SKOGBRUKET (NMSK)

Formålet med tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket er at det ut fra regionale og lokale prioriteringer blir stimulert til økt verdiskaping i skogbruket, samtidig som miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.

Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket fastsetter virkeområde og vilkår for tilskudd.

Som nevnt, har Fredrikstad kommune utarbeidet *Strategiplan for miljøtiltak i Fredrikstad kommune 2020–2023* som også har lokale målsettinger og strategier for NMSK-ordningen. Følgende tiltak i prioritert rekkefølge gis tilskudd i Fredrikstad kommune i perioden:

1. Ungskogpleie – tilskudd inntil 35 prosent av kostnadene.
- Vegetasjonskontroll og avstandsregulering av barskog på minst 2 daa. Minst 10 prosent løvskog og stedstilpasset treslagsblanding. Tiltaket må være samfunnsøkonomisk lønnsomt.
- Vegetasjonskontroll og avstandsregulering av løvskog på minst 2 daa. Minst 70 prosent løvskog etter gjennomført tiltak med mål om kvalitetsvirke i løvskog.
2. Tiltak mot skogskade – tilskudd inntil 35 prosent av kostnaden.

- Tiltak for å redusere risikoen for skader på skogen. Tiltak og bestand skal godkjennes på forhånd av kommunen
- 3. Stammekvisting – tilskudd inntil 35 prosent av kostnaden.
- Kunstig kvisting av løv og furu med maks 12 cm brysthøydiameter på bark.

De siste ti årene har Fredrikstad kommune i gjennomsnitt bevilget 178 556 kroner årlig til ungsogpleie, fordelt på omtrent 27 søknader. I samme periode har kommunen ikke mottatt noen søknader om tiltak mot skogskade. Tilskudd til stammekvisting har kun blitt omsøkt og bevilget i 2015 på 1000 kroner. I perioden 2013–2016 ble det også gitt tilskudd til erstatning av døde planter senest 3 år etter 1. gangs planting, det vil si suppleringsplanting. Denne ordningen ble i 2016 erstattet av tilskudd til tettere planting som klimatilak. Tilskuddsordningen gjelder tilskudd til nyplanting, planting etter markberedning og suppleringsplanting, etter hogst. Det har i gjennomsnitt årlig blitt bevilget 5399 kroner for suppleringsplanting og 32 764 kroner for tettere planting som klimatilak. Figur 16 viser tilskuddene som har blitt bevilget i kommunen i 2013–2022.

3.6.7 SKOGGJØDSLING SOM KLIMATILTAK

Skogeier kan søke tilskudd til gjødsling av skog som klimatilak på sin eiendom. Kommunen har siden 2012 kun mottatt og bevilget tilskudd til to søknader på totalt 88 920 kroner.

3.7 Klimasatsing

Gjennom kommunedelplan for klima 2019–2030 inviterer Fredrikstad kommune alle innbyggere og samfunnsaktører med i det viktige arbeidet for å lykkes i å begrense omfanget av klimaendringene, og skape et samfunn med minimale utslipp av klimagasser. Kommunen er også en av samarbeidspartnerne i «Klima Østfold», som jobber med å legge til rette for redusert klimagassutslipp og økt lønnsomhet i landbruket.

3.7.1 KLIMASMART LANDBRUK

Landbruket fører både til utslipp av klimagasser og muligheten for å bruke skog og jordsmonn til å binde karbondioksid. Prosjektet Klimasmart landbruk Viken (tidligere: Østfold) har gjennom snart tre prosjektperioder hjulpet Østfoldbøndene å tenke klima i alle sammenhenger. Prosjektet omfatter lønnsomme tiltak på gården, fornybar energi til erstatning av fossil energi, energieffektivisering i bygg og maskinkjøring, god agronomi, utnyttelse av skog til bioenergi og byggemateriale, og samspill med andre miljøhensyn.

3.7.2 NASJONALT ARBEID MED KLIMA

I tillegg til et lokalt fokus på klima, jobbes det nasjonalt med større klimaprojekter. I 2019 inngikk Norges bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlaget en klimaavtale med regjeringen. Det ble inngått en intensjonsavtale om reduksjon av klimagasser og økt opptak av karbon i jordbruket. Partene forpliktet seg til å redusere jordbrukets samlede klimagassutslipp med 5 millioner tonn CO₂-ekv. fra 2021–2030. De fire hovedmålene for jordbrukspolitikken er de overordnede rammene for klimaavtalen; matsikkerhet og beredskap, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og et bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser.

Videre er det utarbeidet Landbrukets klimaplan 2021–2030. Landbrukets klimaplan viser hvordan et samlet jordbruk gjennom åtte satsingsområder skal nå målet om å kutte klimagassutslipp og øke opptaket av karbon i jord fra 2021 til 2030.

Klimaplanen er en videreføring av klimaavtalen mellom Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og regjeringen. Landbrukets klimaplan legger vekt på at det er mulig å oppnå jordbrukets klimaforpliktelse uten å redusere bruken av norsk matjord, uten å svekke bosetting i distriktene og uten å redusere antall kyr, sau og geiter på norske beiter.

LANDBRUKETS KLIMAPLAN

2021–2030

De åtte satsingsområdene i klimaplanen er:

- Utrulling av klimakalkulator og økt satsing på klimarådgivning
- Mer klimavennlig og bærekraftig føring, avl og friskere husdyr
- Fossilfri maskinpark
- Fossilfri oppvarming
- Bedre bruk av gjødsel og god agronomi
- Jorda som karbonlager
- Ny klimateknologi revolusjonerer landbruket
- Flere klimatiltak fanges ikke opp i det offisielle klimaregnskapet per i dag. Gjennom klimaavtalen med regjeringen er det opprettet et eget teknisk beregningsutvalg som har ansvar for at slike tiltak skal synliggjøres i regnskapet.

Landbrukets klimaplan behandles av representantskapet i Norges Bondelag, og blir revidert og oppdatert årlig.

3.7.2.1 KLIMAKALKULATOR

Klimakalkulatoren er et digitalt verktøy som er spesielt utviklet for landbruksnæringen og den norske bonden. Den gir bonden oversikt over utslipp og hvilke muligheter som finnes både for å redusere utslipp og binde karbon som finnes på gårdsnivå. Flere Fredrikstadbønder har tatt i bruk kalkulatoren, og er godt i gang med å finne løsninger for å redusere utslippene.

3.7.3 KLIMARÅDGIVNING I RMP-ORDNINGEN

I 2021 ble klimarådgivning innført som tiltak i ordningen med regionale miljøtilskudd.

Formålet med klimarådgivningen er å øke kunnskapen hos bonden om klimagassutslipp, karbonbinding og klimatilpasning. En gjennomgang av drifta på egen gård skal gi bonden bedre innsikt i hva som kan gjøres for å redusere utslipp og øke karbonbindingen.

Rådgivningen skal også gi motivasjon til å gjennomføre tiltak, og skal omfatte en helhetlig gjennomgang av klimagassutslipp, karbonbinding og behov for klimatilpassing i produksjonen for hele foretaket. Som ledd i klimarådgivningen skal det utarbeides en tiltaksplan som viser hva som kan være klimagevinster av forbedringer i plante- og husdyrproduksjon og mer miljøvennlig energiforbruk.

I 2021 ble det bevilget tilskudd til klimarådgivning til to foretak i kommunen.

3.7.4 FORNYBAR ENERGI

Landbruket har store muligheter til å produsere fornybar energi, både til eget bruk, men også som leverandør av klimaløsninger til resten av samfunnet. Kraft, drivstoff og varme basert på landbrukets ressurser gir både gode klimaløsninger og grønn verdiskaping. Det er et stort potensial for å benytte mer norsk trevirke og husdyrgjødsel til henholdsvis biodiesel og biogass. I tillegg benytter mange bønder tømmer og halm til å produsere varme i egne anlegg på gårdsbruket. Teknologiutvikling gir stadig nye og utvidede bruksområder for trevirke.

Fornybar kraftproduksjon gir grønn verdiskaping og mulighet for tilleggsinntekter. Store låvetak er godt egnet til å kles med solcellepanel og solfangere som henholdsvis produserer strøm og varme.

3.8 Økologisk landbruk

I Fredrikstad driver ni jordbruksforetak økologisk landbruk. Kun to av foretakene driver med husdyr, resterende produserer korn, frukt, bær, grønnsaker og gress. Andelen økologiske jordbruksforetak i Fredrikstad er 4,6 prosent.

Landbruks- og matdepartementet har utarbeidet en nasjonal strategi for økologisk jordbruk som gjelder i perioden 2018–2030. Det overordnede målet er å stimulere til økologisk produksjon som er etterspurt i markedet. Innsatsen skal rettes inn mot tre områder: kunnskap og kompetanse, legge til rette for økologisk produksjon og utvikling av en effektiv verdikjede. Det er i tillegg utarbeidet en handlingsplan for økologisk produksjon, omsetning og forbruk i Oslo og Viken med varighet fra 2022–2026. I denne handlingsplanen er det fastsatt mål om at 10 prosent av arealene i Oslo og Viken skal drives økologisk innen 2027. Det er kun 5,7 prosent som drives økologisk i dag. Det er også satt mål om at omsetningen av norske økologiske produkter skal øke med 5 prosent innen utgangen av 2026.

Landbruksstrategien 2021–2030 for Viken fylkeskommune har et eget innsatsområde som blant annet omfatter økologisk mat: «Bærekraftig arealbruk, matproduksjon og ernæring har følgende om mål og strategi for økologisk produksjon: «Landbruket i Viken skal være nyskapende og ha en mangfoldig matproduksjon slik at forbrukerne får

det de etterspør. Det skal stimuleres til produksjon av nye sorter, utvikling av nye produkter og produksjon av økologisk mat som det er etterspørsel etter i markedet. Viken fylkeskommune vil selv gå foran som et godt eksempel på bruk av lokalmat og økologisk mat.

Merking av økologisk mat

Begrepet økologisk er beskyttet gjennom forskrift om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr.

Debios Ø-merke kan brukes til å merke økologiske produkter.

Selv om Fredrikstad kommune med fordel kan bidra mer bidra til å nå målene i regionen, har Oslo og Viken et velutviklet og allsidig, økologisk landbruk, hvor regionen har 23 prosent av landbruksforetakene som driver økologisk i Norge. Fylket har en stor andel av landets økologiske produksjon, spesielt innen planteproduksjoner som eng og innmarksbeite, urter, bær, grønnsaker, veksthus-kulturer og korn. Innen husdyrproduksjon har fylket en stor andel av ammekyr, melkekyr og andre storfe, verpehøns, livkylling og bier².

Det økologiske arealet har hatt en jevn økning fra 2002 med 18 prosent til 30 prosent i 2020 av totalt økologisk areal i Norge. Andelen ammekyr har flatet noe ut, mens økologiske melkekyr har økt jevnt og utgjorde i 2020 27,6 prosent av antall melkekyr i Norge³. Oslo og Viken har en stor andel i antall foretak og arealer i Norge, sett under ett.

Det økologiske fagmiljøet i Oslo og Viken er av de sterkeste i landet, dette gjelder innen både planteproduksjon og husdyrproduksjon. Selv om Fredrikstad ligger lavere på statistikken sammenlignet med regionen, er potensialet for vekst i kommunen stort da fagmiljøene er sterke og markedene ønsker mer økologiske produkter.

² Debios statistikk for 2021

³ SSB og Landbruksdirektoratet

4 Utfordringer i landbruket

4.1 Nedbygging

4.1.1 EFFEKTEN AV NEDBYGGING

Fredrikstadlandbruket er et bynært jord- og skogbruk, med en stadig økende befolkningstetthet. Kommunen er i vekst og det er stort press på arealer til bolig, næring og infrastruktur.

For å forhindre at utbyggingen skjer på dyrka mark, må kommunen ivareta jordbruksarealene i arealplanleggingen og gjennom behandling byggesøknader. Fredrikstad kommune ønsker å bidra til å nå det nasjonale jordvernmålet med en maksimal årlig omdisponering av dyrka mark på under 3000 dekar innen 2025. Siden 2010 har det årlig i Fredrikstad blitt omdisponert langt færre dekar med dyrka og dyrkbar mark (jf. figur 17), og i 2022 ble det omdisponert 32 dekar dyrka og dyrkbar jord.

Det aller viktigste med å forhindre nedbygging av dyrka mark er å ivareta matsikkerheten i landet, i tillegg til å ta vare på jordsmonnets funksjon, som flomvern, vann- og minerallager og som karbonlager. Utfordringen med et stort utbyggingspress i kommunen er at det vil medføre tap av matjord og dårligere arrondering på restarealer. Infrastruktur som vann- og avløpsanlegg og kabler må ofte legges over dyrka jord og kan gi forringelse av arealene i form av skader på drenering og jordpakking. Utbygging av arealer medfører også økt og mer konsentrert avrenning til jordbruksarealer i nærheten, og skader i form av flom og erosjon.

Arealer som er lagt til byggeområder i kommuneplanens arealdel, blir av mindre verdi for brukerne. Selv om det i kommunens gjeldende

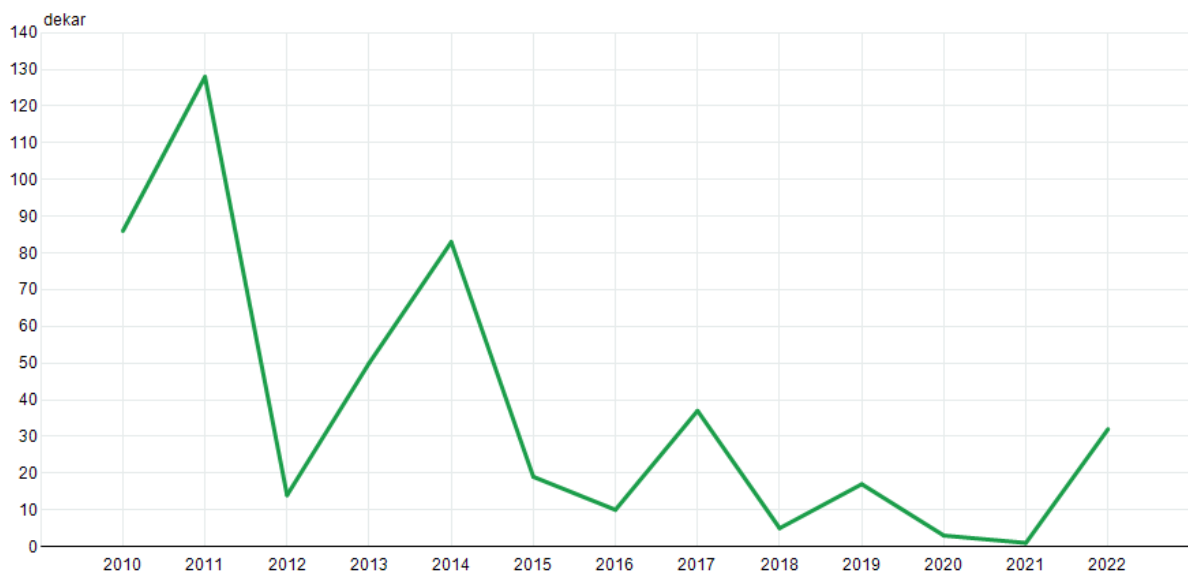
arealplan er fastsatt bestemmelser om at byggeområder som inneholder drivverdige jordbruksarealer skal, uavhengig av eier og teigforhold, driftes fram til arealene tas i bruk til byggeformål, blir det usikkert å bekoste utbedring av drenering, kalking og andre tiltak. En del slike arealer er også forringet ved at de er benyttet til riggplasser og annet ved utbygging av tilgrensende arealer, og/eller at det er blitt omfattende problemer med overflatevann.

I tillegg til de direkte effektene av nedbygging av jordbruksarealer, eller arealer i umiddelbar nærhet, vil det være viktig at kommunen har fokus på at jordbruksarealer skal drives. Jordbruksarealer som er ute av drift og som gror igjen, har lettere for å bli nedbygd da de ikke oppleves som jordbruksarealer det er behov for.

4.1.2 LANDBRUKETS EGEN NEDBYGGING

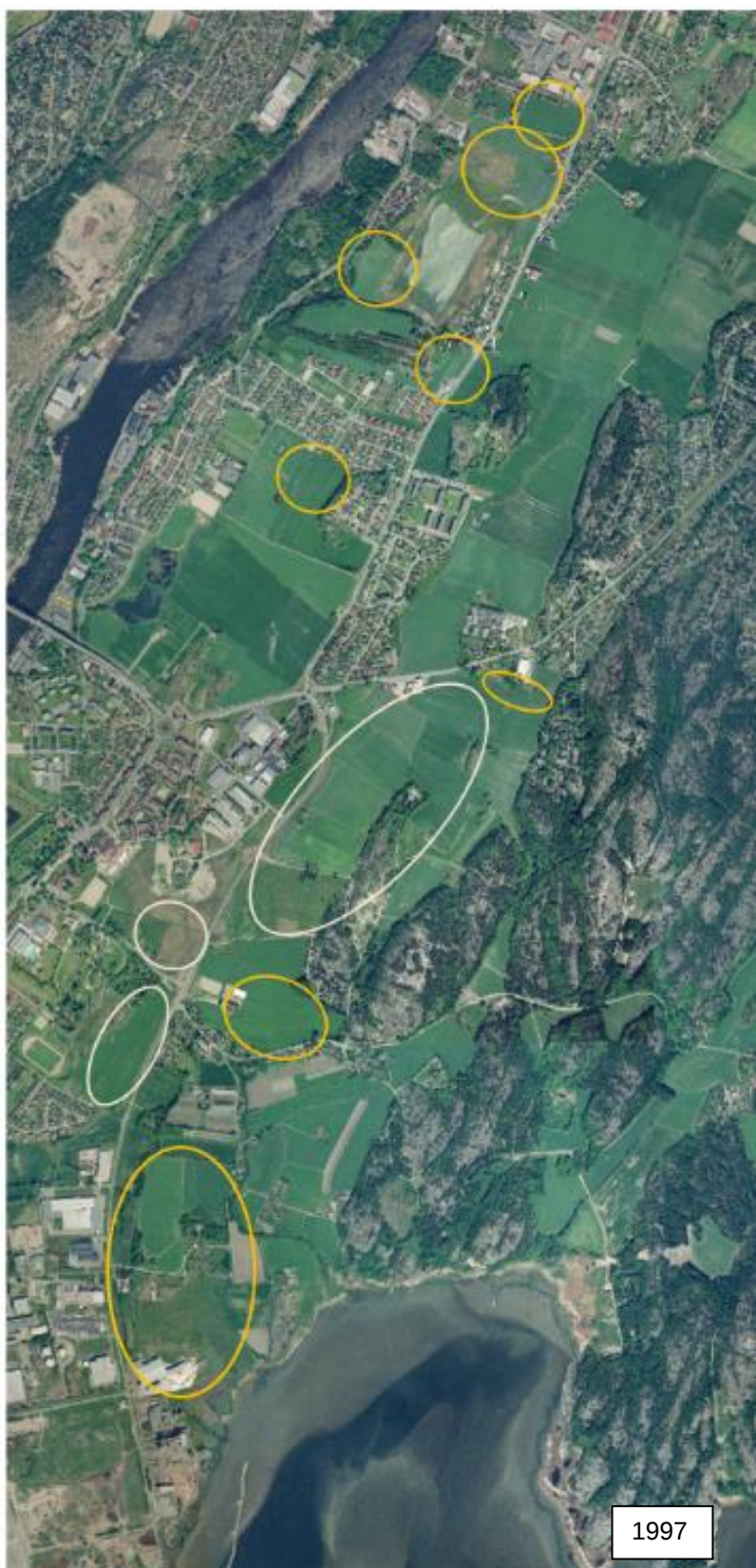
Det er ingen søknadsplikt etter jordloven for å føre opp nødvendige driftsbygninger, våningshus eller anlegge nødvendige driftsveier på dyrka eller dyrkbar jord. Hvis det ikke dreier seg om nødvendig nedbygging, oppstår det søknadsplikt. Kommunen har derfor et ansvar i å vurdere om tiltakene er å anse som nødvendige, for å forhindre at det bygges ned dyrka eller dyrkbar jord unødvendig.

I et prosjekt gjennomført av SSB og NIBIO ble nedbygd jordbruksareal i perioden 2004–2015 beregnet til 97 600 dekar. Av dette var 22 prosent knyttet til områder klassifisert som «Bebygd område for landbruk». I hovedsak er det dette arealet som kan knyttes til landbrukets egen nedbygging.

Figur 17 Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter jordloven og plan- og bygningsloven i Fredrikstad kommune i perioden 2010–2022. Kilde: SSB, tabell 06194

Nedbygging av dyrket mark illustrert ved sammenligning av flyfoto tatt gjennom en 35-årsperiode. Området viser Byens marker og Gudeberg-området. Bildet til høyre er flyfoto fra 1997, bildet til venstre er fra 2022. De gule ringene viser arealer omgjort til bolig eller næring, gule ringer viser arealer omgjort til golfbane.

4.2 Klima

Landbruks- og matdepartementets rapport «Landbruk og klimaendringer» fra 2015 peker på store utfordringer for jordbruket knyttet til utviklingen av klimaet i framtiden. Landbruket må tilpasses mer krevende værforhold. Klimaendringer kan også åpne for nye muligheter som landbruket kan utnytte, forutsatt at plantemateriale, plantehelse, teknologi, kunnskap og kompetanse utvikles i tråd med endringer i produksjonsforholdene.

Landbruket dekker grunnleggende behov for mat, energi og materialer. Det er en stor og økende utfordring å skaffe nok mat og energi til en økende befolkning. Denne utfordringen må løses samtidig med store utslippsreduksjoner og tilpasning til endret klima. Landbruket påvirker klimaet og klimaforholdene er avgjørende for landbruket.

Økt nedbørsmengde gir mer vanninnhold i jorda og fører til mer utvasking av matjord og tap av næringsstoffer til plantene. Dette gir større utfordringer og behov for drenering av jorda. Drenering bidrar til større avlinger i nedbørsrike år, spesielt på areal som er utsatt for dårlig jordstruktur som forårsakes av mye fuktighet i jorda og tunge maskiner. På den andre siden kan det også bli mer sannsynlig med ekstremtørke, slik som sommeren 2018, hvor nesten samtlige av bøndene i kommunen søkte om erstatning på grunn av avlingssvikt. Figur 18 illustrerer hva som er sannsynlige endringer i klima i Østfold.

4.2.1 KONSEKVENSER AV KLIMAENDRINGER

Klimaendringene vil føre til betydelige endringer i nedbørsmengdene. Klimaprofilen for Østfold beskriver en beregnet økning av årsnedbøren på 10 prosent fram mot 2100. For korndyrkingen er ikke bare nedbørmengde og intensitet av interesse, men også hyppigheten og fordelingen innen vekstsesongen. Antall dager som har laglige jord for jordarbeiding og såing på våren varierer mye mellom sesongene. Allerede i dag er tørkeperiodene kortere og det faller mer regn om høsten enn under tidligere klimanormaler, slik at det er vanskeligere å utføre tresking under gunstige forhold. Disse endringene ser vi allerede i dag påvirker sortsalget innen planteproduksjon.

En viktig konsekvens av temperaturøkningen er at den meteorologiske vekstsesongen (antall døgn med middeltemperatur over 5° C) vil bli betydelig lengre enn i dag. En forlenget vekstsesong vil føre til at potensielt produksjonsareal for korn utvides. Det kan bli mulighet for tidligere såing om våren, tidligere modning og innhøsting. Eventuelt kan lengre vekstsesong utnyttes til dyrking av

arter/sorter som modner seinere og har høyere avlingspotensial.

SANNSYNLIG ØKNING	
 Ekstrem nedbør	Det forventes at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig både i intensitet og hyppighet. Dette vil også føre til mer overvann
 Regnflom	Det forventes flere og større regnflommer, og i mindre bekker og elver må man forvente en økning i flomvannføringen
 Jord-, flom- og sørpeskred	Økt fare som følge av økte nedbørmengder
 Stormflo	Som følge av havnivåstigning forventes stormflonivået å øke

MULIG SANNSYNLIG ØKNING	
 Tørke	Det forventes små endringer i sommernedbør. Høyere temperaturer og økt fordampning kan gi økt fare for tørke om sommeren
 Kvikkleireskred	Økt erosjon som følge av kraftig nedbør, og økt flom i elver og bekker, kan utløse flere kvikkleireskred

Figur 18 Sammen drag av forventede endringer i Østfold fra perioden 1971–2000 til 2071–2100 i klima, hydrologiske forhold og naturfarer som kan ha betydning for samfunnssikkerheten. Kilde: Norsk Klimaservicesenter

Klimaendringer kan også medføre økt skadeomfang på blant annet stående skog og infrastruktur i skogen, og det er viktig å ha en beredskap på dette området. Skogeierorganisasjonene har utarbeidet en egen beredskapsplan for å håndtere omfattende skogskader. De er likevel avhengige av den offentlige beredskapen for å møte utfordringene. Skogbruket er avhengig av at veier er ryddet og kraftledninger i orden for å få ut tømmer fra skogen. Det er viktig å få ut trevirket både for å sikre verdien av tømmeret, men også for å hindre sykdom og skade på skogen.

En aktiv og bærekraftig skognæring er viktig for klimaarbeidet. Skogen er en svært viktig ressurs for å binde karbon og det må legges til rette for avvirkning av skog på best mulig tidspunkt for kvalitet på tømmeret og optimal karbonbinding.

Vanlige skogbrukstiltak, som foryngelse, tynning og foryngelseshogst, vil bidra til å øke karbonlageret. Det samme vil bruk av tre i bygg og konstruksjoner. Derfor vil en aktiv og riktig skogforvaltning sammen med bruk av tre, bidra positivt i klimasammenheng.

4.2.2 FREDRIKSTADLANDBRUKETS UTSLIPP OG OPPTAK AV KLIMAGASSER

Landbrukets klimagassutslipp kommer fra to typer kilder; bruk av fossil energi, og biologiske eller kjemiske prosesser.

4.2.2.1 UTSLIPP AV KLIMAGASSER OG KARBONBINDING I JORDBRUKET

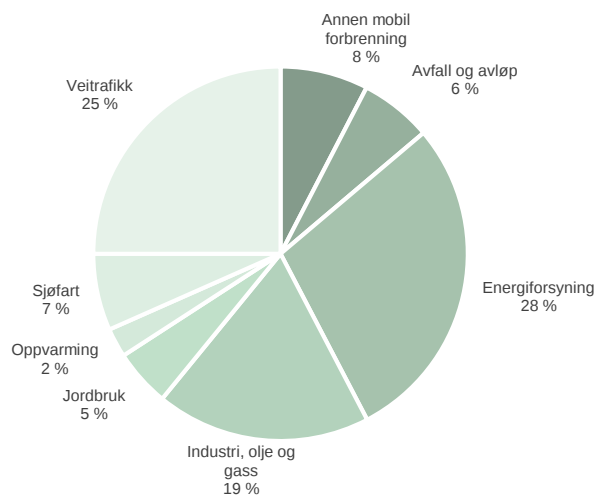
Jordbruket står for 9,3 prosent av norske klimagassutslipp, men i perioden 1990–2021 gikk utslippene ned med 4,8 prosent. Den fossile energibruken er først og fremst knyttet til landbruksmaskiner og transport, men det brukes også olje og gass i gartneriene, til oppvarming av driftsbygninger og korntørking. Av biologiske og kjemiske prosesser kan det nevnes at jordbruket er den største kilden til utslipp av metan og lystgass. Det meste av metanutslippene kommer fra dyrenes fordøyelse, spesielt fra drøvtyggere. Resten kommer fra lagring av husdyrgjødsel. Størsteparten av utslippene av lystgass kommer fra spredning av gjødsel.

I Fredrikstad utgjør jordbruket 5 prosent av de totale klimagassutslippene i kommunen (jf. figur 19). Utslippene knyttet til de biologiske prosessene har holdt seg nokså jevnt siden 2009 (jf. figur 20). Figuren viser utslippene knyttet til biologiske prosesser i husdyrene, gjødsel og dyringsjorda som fører til dannelse av metan og lystgass. Utslipp fra energibruk i jordbruket er ikke inkludert i jordbruksregnskapet.

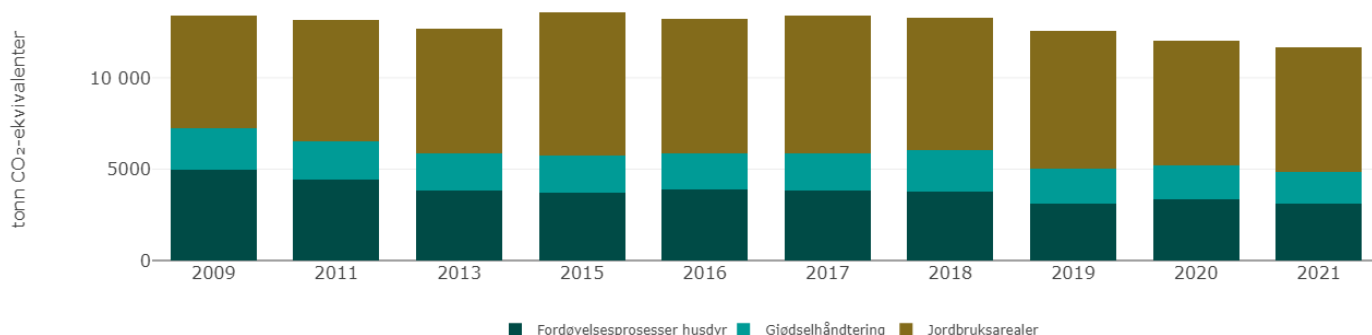
Selv om jordbruket står for en stor andel av norske klimagassutslipp, har jorda også en unik egenskap til å binde karbon. Jorden inneholder to til tre ganger så mye karbon som atmosfæren, noe som innebærer at relativt små endringer i innhold av karbon i jord kan ha betydelige effekter på CO₂-innholdet i atmosfæren og det globale klimaet. Det er godt dokumentert at intensive jordbruksmetoder har ført til en reduksjon i karboninnholdet i jord. Tap av karbon i jord er en stor utfordring som vil bli

ytterligere forverret av en økning i jordtemperatur under klimaoppvarming, noe som kan slå uforholdsmessig sterkt ut i Norge siden vi har kaldt klima og høyt karboninnhold i jord. Det er derfor ønskelig å reversere denne trenden ved å øke karbonbinding i jord, som tiltak både for klima og matproduksjon.

I rapporten «Muligheter og utfordringer for økt karbonbinding i jordbruksjord», skrevet av Rasse m.fl. (2019), ble et bredt spekter av ulike muligheter for karbonbinding evaluert: bruk av organiske ressurser (husdyrgjødsel, kompost, slam osv.), endret jordarbeidingspraksis, drift av utmarksbeite, forbedret drift av eng, bruk av dekkvekster (fangvekster), sopp og meitemark, bruk av planter med større eller dypere rotsystem, biokull, omgraving av dyrket myrjord, og regenerativt landbruk. Av disse ble biokull, forvaltning av utmarksbeite, større rotsystemer og dekkvekster/fangvekster trukket fram som tiltakene med størst karbonbindingspotensial. Når metodene ble sammenlignet ift. karbonbindingspotensial, sikkerhet for effekt, modenhetsgrad og gjennomførbarhet for bønder, traff bruk av dekkvekster godt på alle kategorier.

Figur 19 Utslipp av klimagasser i Fredrikstad kommune i 2020 fordelt på sektorer. Kilde: Miljødirektoratet

Figur 18 Utslipp fra jordbruk i Fredrikstad i perioden 2009–2021. Utslippene har enhet CO₂-ekvivalenter, som betyr at utslippene for hver gass vektet etter gassens globale oppvarmingspotensial (GWP). Kilde: Miljødirektoratet

4.2.2.2 MATSVINN – FRA JORD TIL BORD

Maten vi produserer, men ikke spiser opp, utgjør en betydelig andel av verdens klimaproblem. Matsvinn representerer unødvendig bruk av ressurser og utslipp av klimagasser i hvert ledd gjennom hele matverdikjeden fra jord til bord, og senere i forbindelse med avfallshåndtering. Globalt står matkasting for omtrent 8 prosent av alle menneskeskapte klimagassutslipp.

Regjeringen og den norske matbransjen undertegnet i juni 2017 en avtale om å redusere matsvinnet i Norge med 50 prosent innen 2030. Reduksjonsmålet på 50 prosent innen 2030 konkretiseres ned i to overordnede delmål om; 15 prosent reduksjon innen 2020 og 30 prosent reduksjonsmål innen 2025. Avtalen er undertegnet av fem departementer og 12 bransjeorganisasjoner, blant annet Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

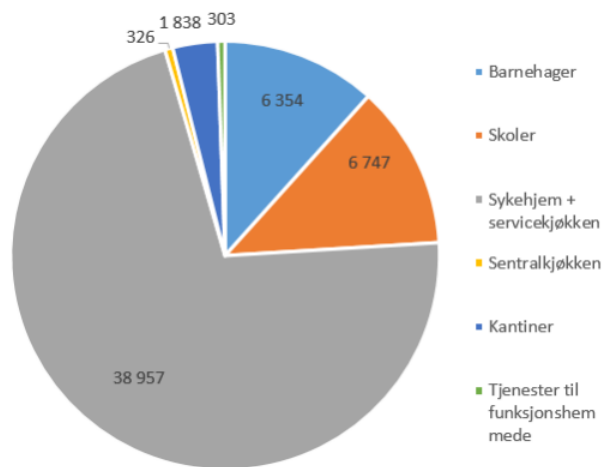
Hver dag jobber Fredrikstad kommune med å kaste mindre mat. Bystyret vedtok i 2017 strategi for mat og miljø, som i 2018 ble vedtatt justert i kultur- og miljøutvalget. Fredrikstad kommune har satt seg som mål å bidra til det nasjonale målet om halvert matsvinn innen 2030, i samme takt som den nasjonale samarbeidsavtalen beskriver.

Målsettingen fordrer at mengdene matavfall måles. Dette skal gjennomføres ved at alle virksomheter som serverer mat registrerer matsvinnet to uker i året. Virksomhetene velger selv hvilke uker dette skal være, men det må velges to uker som er representative for virksomhetens drift.

I 2016 og 2017 deltok et representativt utvalg virksomheter i et pilotprosjekt i regi av Østfoldforskning for å registrere matsvinn. Pilotprosjektet er en del av prosjektet «KuttMatsvinn 2020-forskning», finansiert av Forskningsrådet, og skal blant annet bidra til å lage nasjonal statistikk for matsvinn i kommuner. Målingene i virksomhetene foregikk over to uker og virksomhetene registrerte ulike matkategorier tilpasset virksomhetenes serveringsmønster.

Dersom vi antar at disse ti virksomhetene er representative for resten av organisasjonen, vil det årlige matsvinnet i Fredrikstad kommune være 55 tonn.

Mengden matsvinn fordeler seg slik for de ulike virksomhetskategoriene:

Figur 20 Det beregnede matsvinnets fordeling (i kg) på ulike virksomhetskategorier i Fredrikstad kommune. Beregningen er gjort gjennom en oppskalering av målinger foretatt i to uker for ti virksomheter. Kilde: Østfoldforskning

Matsvinnet utgjør ca. 6 prosent av kommunens matinnkjøp. Sammenlikner vi med nasjonale tall for forbrukere utgjør matsvinnet 13 prosent av forbruket for denne gruppen.

Siden 2017 har svinnet blitt redusert med 12,4 prosent ved kommunens sykehjem. Det kan blant annet trekkes fram at det i etat omsorgssentre er en prosjektleder i 20 prosent stilling som jobber med matsvinn i avdelingene og med kjøkkentjenesten for å finne tiltak som reduserer svinnet.

Flere tiltak er iverksatt, blant annet har alle avdelingene ved sykehjemmene et eget kostombud som holder i dialogen mellom beboere og kjøkkenet. På den måten blir mengder med middagsmat stadig korrigert. I tillegg handler det om å ha gode rutiner for rullering av mat.

4.2.2.3 UTSLIPP OG OPPTAK AV KLIMAGASSER I SKOGBRUKET

Skog er den viktigste arealbrukskategorien som tar opp klimagasser. Opptak av CO₂ er tett korrelert med skogens tilvekst, og som en tommelfingerregel kan en ta utgangspunkt i at en tilvekst på 1 m³ skog tilsvarer opptak av om lag 1 tonn CO₂. Tiltak for å øke produksjonen av biomasse på eksisterende skogarealer, som gjødsling, økt plantetetthet og økt skogplanteforedling, vil bidra til å øke opptaket av klimagasser i skog.

I Fredrikstad ble det i perioden 2010–2015 totalt omgjort 1562 dekar med skog til andre arealbrukskategorier⁴. Utslippene i 2015 i forbindelse med dette vises i figur 21, og var på totalt 1175,2 tonn CO₂ ekvivalenter.

Avskoging, definert som permanent overgang fra skog til annen arealbruk, fører til et umiddelbart utslipp av klimagasser. I tillegg vil det gi redusert mulighet til årlig opptak av karbon på arealet i framtiden.

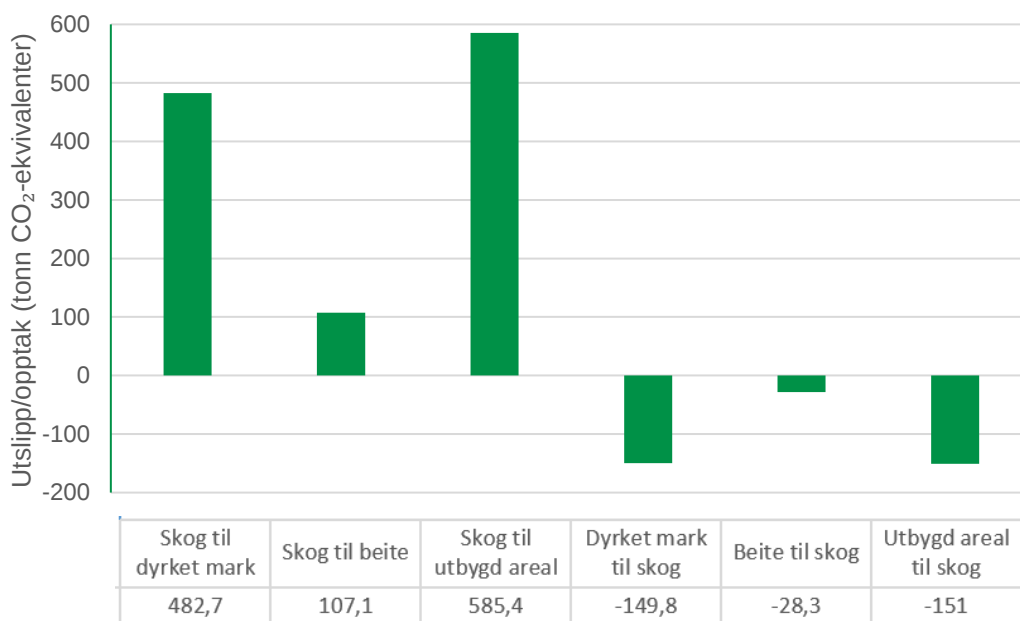
Hvor stor den negative effekten av avskoging vil være er avhengig av arealets evne til å lagre karbon, hva skogen blir omdisponert til, og hvor mye av vegetasjonen og jordsmonnet som fjernes. Dette medfører at utslippene fra avskoging som et resultat av utbygging, omlegging til beite og nydyrking kan variere, selv for areal med lik størrelse.

Det er ofte små arealenheter som avskoges, men som i sum kan utgjøre betydelige utslipp.

På den andre siden ble det i samme periode (2010–2015) omgjort 1228 dekar med andre arealbrukskategorier til skog, med totalt opptak av 329,1 tonn CO₂ ekvivalenter, også vist i figur 21.

Effekten av påskoging vil blant annet avhenge av hva som er på arealet fra før (gjengroingsgrad), hvilket treslag som plantes, og jordens egnethet som vokseplass for planter (bonitet).

FNs klimapanel peker på at planting av skog på nye arealer kan være et viktig klimatiltak.

Figur 21 De tre første stolpene viser CO₂-utslippene i 2015 i Fredrikstad som følge av avskoging i perioden 2010–2015. De tre siste stolpene viser CO₂-opptaket i 2015 som følge av påskoging i perioden 2010–2015. Kilde: Miljødirektoratet/NIBIO

⁴ Kilde: Miljødirektoratet/Nibio

4.3 Forurensning

Fredrikstad drenerer til Glomma, og hører til vannområdet Glomma sør for Øyeren. Hovedpåvirkningen i vannområde Glomma sør er landbruk, spredt bosetting og kommunalt avløp. Det er også noe påvirkning fra byer og tettsteder, industri, transport og infrastruktur. I tillegg er noen av vannforekomstene påvirket av sur nedbør.

4.3.1 FORURENSNINGSKILDER

Den største forurensningskilden fra landbruket er erosjon og avrenning. Jord og næringsstoffer renner av jorden og blir ført ut i vassdragene. Tap av næringsrik matjord svekker jordkvalitet og vekstgrunnlag. Denne partikkelerosjonen forringer vannkvaliteten i vassdragene.

Graving i bekkeløp er et problem mange steder i kommunen. Ustabile bekkekanter fører til utglidninger og ras. Mange av disse problemene kan begrenses ved å redusere jordarbeidingen og sette av bredere soner uten jordarbeiding mot åpent vassdrag. Vedlikehold av den naturlige vegetasjonen langs bekker er viktig, og det bør tilstrebes en blanding av busker og trær med grasarter som undervegetasjon.

For å begrense forurensningen fra jordbruket er det blant annet aktuelt med tiltak som redusert eller utsatt jordarbeiding, grasdekte vegetasjonssoner mellom jorder og vassdrag, anlegge fangdammer og vedlikeholde hydroteknisk anlegg for håndtering av overflatevann. En god grøftetilstand på dyrka areal er god agronomi, og bidrar også til å minske overflateavrenning og erosjon. Fredrikstad kommune skal stimulere til å øke antall søkere i tilskuddsordningene i landbruket, for å legge til rette for at bøndene kan redusere forurensningen fra arealene sine.

I skogbruket er det også nødvendig å begrense avrenning av næringsstoffer. Det følges opp ved blant annet å spare kantsoner mot vann og vassdrag ved hogst, begrense erosjon ved veibygging og terrengtransport.

Alle vassdragene i vannområdet er vurdert med tanke på miljøtilstand. Svært mange vassdrag har for dårlig tilstand, som betyr at det gir dårligere levevilkår for arter som bor i og nær vassdragene, det går utover badevannskvalitet, samt opplevelsen av vassdragene våre i forbindelse med friluftsliv og fiske. Dårlig vannkvalitet er også en trussel mot drikkevannsressursene våre.

I EUs vanndirektiv og vannforskriften, som er hjemlet i forurensningsloven, plan- og bygningsloven og vannressursloven, var det krav om at alle vannforekomstene skal oppnå «GOD»

økologisk tilstand innen 2021. Vannforskriftens formål er å beskytte og om nødvendig forbedre tilstanden i ferskvann, grunnvann og kystnære områder. For å oppnå dette målet må det gjennomføres tiltak innenfor alle sektorer som påvirker vannmiljø.

4.3.2 REGIONALE MILJØKRAV

Regionalt miljøprogram (RMP) har egen forskrift fastsatt av Statsforvalteren i Oslo og Viken med formål om å bidra til at jordbruket drives miljøforsvarlig og ivaretar kulturlandskapet via bevilgning av tilskudd. Høyere tilskudd er ikke alltid tilstrekkelig virkemiddel for å nå miljømålene etter vannforskriften.

I Oslo og Viken er det fastsatt regionale miljøkrav. Det innebærer at det stilles krav til bestemte jordarbeidingsrutiner og andre tiltak for jord på landbrukseiendommer som ligger i områder med erosjonsfare og innenfor nedbørsfelt til sårbart vassdrag eller kystområde.

De regionale miljøkravene gjeldende fra 01.01.2023 er som følger:

1. Det skal ikke jordarbeides nærmere enn to meter fra nedløpskummer for overflatevann og grøfteutløp.
2. Erosjonsutsatte dråg skal ikke jordarbeides om høsten. Ved jordarbeiding på arealet som drenerer til/heller mot dråget, skal drågene ha minst 6 meter permanent grasdekke.
3. Det skal være buffersone langs alle vassdrag som mottar avrenning fra fulldyrka jord.
4. Flomutsatte arealer skal ikke jordarbeides om høsten. På flomutsatte arealer der flom medfører erosjon skal det være 6 meter varig vegetasjon i tillegg til 2 meter vegetasjonssone.
5. Fulldyrka mark med stor eller svært stor erosjonsrisiko (erosjonsrisikoklasse 3 og 4) skal ikke jordarbeides om høsten. Lett høstharving til høstkorn eller høstoljevekster tillates likevel på arealer som ikke er omfattet av miljøkrav 2, 3 og 4. For å sikre god etablering av høstvekster må de sås senest innen 20. september.

Fredrikstad kommune ligger primært i miljøkravssone 2, med enkeltområder i miljøkravssone 1. For arealer i miljøkravssone 1 vil det under pkt. 2 også gjelde at «Ved lett høstharving er det tilstrekkelig med minst 6 meter stubb i dråget.» Videre er det i miljøkravssone 2 også et krav nr. 6:

6. Minst 60 % av foretakets fulldyrkede areal skal overvintre med plantedekke tilsvarende stubb, gras, direktesådd fangvekst eller direktesådd høstkorn. Lett høstharving tillates likevel til høstkorn eller høstoljevekster. For å sikre god etablering av høstvekster må de sås senest innen 20. september. Arealer som båndlegges av krav 2, 3, 4 og 5 inngår i 60 % av foretakets fulldyrkede areal.

4.3.3 VANNOMRÅDEARBEID I FREDRIKSTAD

Kommunen overvåker vannkvaliteten i ti bekker, hvor det tas månedlige vannprøver i sommerhalvåret. Bekkene er påvirket av avløp, landbruk og spredt bosetting og flere av bekkene har store deler av nedbørsfeltet i skog og vil påvirkes av skogdrift i disse områdene.

I Fredrikstad er det utarbeidet to vannområdeplaner, der deler av tiltakene er tilknyttet landbruket; Handlingsplan Hunnebunn 2023–2033 og Handlingsplan bekker 2021–2025. I førstnevnte plan er det satt opp tiltak om å etablere miljøavtaler med jordbrukere, hvor målet er å begrense avrenning av næringsstoffer til vann fra utsatte jordbruksarealer. Handlingsplan bekker vil være et viktig redskap i å intensivere kontroll med kantsoner mot vassdrag. Blant tiltakene inngår:

- bekkenært areal prioriteres ved kontroll av produksjonstilskudd (slik det ble gjort i 2020)
- gjennomgang av kantsoner og bekkekanter i utvalgte bekker
- hensiktsmessige kantsoner etableres/restaureres så langt det er mulig på strekninger hvor dette anses som viktig for å hindre avrenning og øke naturmangfoldet.
- kantsoner nært bekk tas ut av kommunens jordleieavtaler med bønder, og skal ikke jordbearbeides.

4.3.3.1 HELHETLIG TILTAKSPLAN FOR EN REN OG RIK OSLOFJORD MED ET AKTIVT FRILUFTSLIV

Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv legger føringer for landbruket. Et av innsatsområdene i planen er å redusere arealavrenning. Ifølge planen bidrar avrenning fra jordbruksarealer, og til dels skogen, med næringssalter, organisk materiale og partikler som påvirker økologien i elver, innsjøer og kystvann.

I Oslofjorden bidrar denne avrenningen til økt sedimentasjon som påvirker bunnfauna og makroalger, økt tilgang på næringssalter som fører til algeoppblomstringer og økt innslag av trådalger, samt formørkning og redusert siktedyp. Kommunene har fått et ansvar med å bidra i arbeidet med å følge opp målene i planen, og dette gjøres blant annet ved å utføre et økt antall kontroller i forbindelse med søknadsomgangen til regionalt miljøprogram og produksjonstilskudd.

Kommunens arbeid med Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv knyttes også tett til de nevnte vannområdeplanene vi har utarbeidet.

I tillegg til at tiltakene i gjeldende vannforvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogrammer gjennomføres, legger Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord opp til at tiltakene under må gjennomføres av både stat og kommune:

TILTAK:

- Der det er behov for forsterket innsats mot forurensning fra jordbruk for å oppnå målet om god tilstand i alle landbrukspåvirkede vannforekomster, bør det iverksettes regionale forskrifter. Forskriftene gis i medhold av oppdatert delegasjon til statsforvalteren. Dette er også en del av de Nasjonale føringene for arbeidet med oppdatering av de regionale vannforvaltningsplanene fra Klima- og miljødepartementet av 19. mars 2019 (statsforvalteren)
- Forvalte Regionale miljøprogram (RMP) og Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) slik at de bidrar til å redusere avrenning fra jordbruksarealer til vann der utfordringene tilsier det (statsforvalter og kommunene)
- Bidra til bedre restaurering og skjøtsel av elvekanter og kantsoner generelt for å redusere bekke- og elveløpserosjon, bedre klimatilpassing og biologisk mangfold (Miljødirektoratet, Landbruksdirektoratet og NVE)
- Økt tilsyn med og oppfølging av tilfeller der krav om etablert vegetasjonssone mot vassdrag ikke er oppfylt (kommunene)
- Se nærmere på barrierer og muligheter for økt oppslutning i områder med vannmiljøutfordringer for oppfølging av miljømålene i vannforvaltningsplanene (Landbruksdirektoratet)
- Revidere forskrift om gjødselvarer slik at utslipp til vann og luft reduseres for å oppnå relevante klima- og miljømål (Landbruks- og matdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet)
- Vurdere behovet for å utvide det sårbare området for nitratdirektivet, slik at det også omfatter nedbørfeltene på vestsiden av fjorden (Miljødirektoratet)
- Økt tilsyn med og håndheving av kravet i vannressursloven § 11 om at det langs vassdrag skal opprettholdes et begrenset naturlig vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr (NVE og kommunene)

4.4 Skadegjørere i landbruket

4.4.1 PLANTEHELSE

4.4.1.1 SKADEINSEKTER OG SOPP

Både skadeinsekter og sopp kan medføre problemer for landbruket ved klimaendring og bli såkalte klimavinnere. Dette kan være etablerte skadegjørere som vil øke i omfang, og nye arter som vil etablere seg i større eller mindre grad.

Et varmere og våtere klima vil kunne påvirke plantesykdommer. Temperaturøkning i kombinasjon med et fuktig klima kan medføre raskere oppformering av smitte, mer aggressive angrep og større behov for plantevern tiltak.

Som følge av klimaendringer forventes det mer styrtregn og større regnflommer, noe som igjen kan medføre problemer med å komme ut på jorden for å gjennomføre tiltak til riktig tid. Det vil også bli behov for å gjøre endringer i agronomiske tiltak, samtidig som nye arter og sorter kan dyrkes. Innen kornproduksjon kan økt bruk av høstkorn i kombinasjon med redusert jordarbeiding medføre at plantesykdommer får gode muligheter for overvintring i vertplanten eller i planterester.

Mildere vintre kan gi bedre overlevelsesmuligheter for mange arter, spesielt arter som ikke har vinterdvale som en obligatorisk del av livssyklus. Noen arter som trenger vinterdvale med lave stabile temperaturer over en viss periode før utviklingen fortsetter, kan få redusert betydning ved mildere vintre.

4.4.1.2 SKADEGJØRENDE UGRAS

Det finnes flere planter i landbruket som invaderer dyrket mark. To av de mest problematiske er floghavre og hønsehirse. Kommunen har en viktig rolle i å forhindre spredning av de skadegjørende plantene ved å sikre god massehåndtering i reguleringsplanarbeid og utbyggingssaker. Dersom det skal graves eller flyttes masser som er infisert av invaderende ugras, skal disse massene:

- håndteres lokalt slik at plantene ikke spres til nye steder, eller
- deponeres i varig deponi
- eller legges som toppmasser der det skal sås gras som klippes regelmessig

Dersom massene skal kjøres bort skal det gis råd om å:

- dekke massene godt under transport
- fjerne jord fra bil, maskiner og utstyr før det tas i bruk andre steder

- levere massene i godkjent varig deponi/mottak med egne rutiner for håndtering av denne typen spesialavfall

Floghavre

Floghavre er en vill havreart nært beslektet med vanlig dyrket havre. Arten har stor utbredelse og utgjør et ugrasproblem i Norge. I Fredrikstad har vi flere registrerte forekomster. Arten konkurrerer relativt godt med kornet, og ugraset kan forårsake betydelige avlingstap dersom det får vokse fritt.

Nye regler om bekjempelse av ugraset floghavre trådte i kraft i 2015. Den som driver en landbrukseiendom har etter forskrift om floghavre plikt til å bekjempe floghavre og å gjennomføre en rekke forebyggende tiltak for å hindre videre spredning av planten. Forskriften sier også noe om meldeplikt, registrering floghavrerregisteret, opplysningsplikt og plikt til kontroll og bekjempelse.

Foto: Floghavre i åker, Norsk landbruksrådgivning

Ytterligere spredning av floghavre vil føre til reduserte avlinger, økt plantevernmiddelbruk og økte kostnader.

Det er Mattilsynet som har tilsyn og fatter vedtak om oppfølging etter bestemmelsene i floghavreforskriften. Kommunene utfører første års frikontroll i de tilfeller der en landbrukseiendom skal fjernes fra floghavrerregisteret. Ved mistanke om floghavre skal kommunen varsles. Kommunen skal også videresende plantepreøver og følge opp status på de ulike forekomstene.

Hønsehirse

Forekomsten av hønsehirse i Norge har økt betraktelig i enkelte områder de siste årene, og det er registrert flere forekomster i Fredrikstad. Etter oppdrag fra Mattilsynet gjorde Vitenskapskomiteén for mattrygghet (VKM) i 2016 en risikovurdering av

hønsehirse. VKM vurderer skadepotensialet til å være stort i korn- og potetproduksjon og svært stort i grønnsaksproduksjon. Hønsehirse vil kunne gi betydelige avlingstap, økte kostnader til bekjempelse og økt bruk av plantevernmidler i lavlandet i Sørøst-Norge. Dersom hønsehirse ikke bekjempes aktivt, og det ikke gjøres tiltak mot videre spredning av planten, kan den få et større skadepotensiale for norsk landbruk enn floghavre.

Siden hønsehirse har et så stort skadepotensiale, er det viktig å prøve å forhindre at arten sprer seg. Hønsehirse i såvare vil være en måte å introdusere arten til nye jordbruksområder. Det er derfor foreslått nulltoleranse i all norskprodusert såvare.

Foto: Hønsehirse, E. Fløistad, NIBIO

Når hønsehirse finnes i en kornåker er faren stor for videre spredning. Den er tilpasningsdyktig og har et stort antall frø, 5 000–750 000, avhengig av vekstforhold. Hønsehirse er også et ugras med stor genetisk variasjon som lett utvikler resistens mot ugrasmiddel. Det kan føre til økende bruk av kjemiske plantevernmidler.

Det er opprettet et samarbeidsprosjekt i regi av NIBIO for å bekjempe hønsehirse i korn, potet og grønnsaker. Hovedmålet er å finne effektive integrerte bekjempingstiltak mot hønsehirse i korn, poteter og grønnsaker basert på ny biologisk kunnskap om hønsehirse i Norge. Det vil fortsatt være fokus på informasjonsarbeid og veiledning om forebygging og bekjempelse. Ved mistanke om hønsehirse bør kommunen varsles.

4.4.2 BEITESKADER FRA GÅS

Landbruket i Fredrikstad opplever økende bestander av gjess som et konkret problem. I det siste har trykket fra landbruksnæringen vært høyt, ettersom mange har opplevd flere år med store skader. Beiteskadene forekommer som regel på arealer med eng, korn, raps og grønnsaker som erter. Avlingsskadene begynner allerede på våren med beiteskader på høstsådd korn og beiteskader og ekskrementer i gras. På sommeren skjer størsteparten av skadene, både på spiret korn og på

gras. Det er mest skade i de kystnære områdene i Torsnes, Kråkerøy og Onsøy.

En rekke tiltak er gjennomført for å begrense skadene fra gåsebeiting, blant annet skremming, skadefelling og jakt. Resultatene av tiltakene har så langt ikke ført til vesentlig reduksjon av problemene gåsa påfører landbruket.

Fredrikstad kommune har utarbeidet en forvaltningsplan for gås. Denne legger føringer for hvordan de nevnte problemene skal løses i kommunen, gjennom forebyggende og avbøtende forvaltningstiltak. Tiltakene som skal gjennomføres i planperioden er organisering av jakt, utvidelse av ordinær jakttid, skadefelling, informasjonstiltak, fysiske hindre, skremming og overvåking og kartlegging.

Kommunen har utarbeidet en oversikt over hvor i kommunen det er registrert beiteskader, basert på søknader om skadefelling, jf. figur 22 på neste side.

Organisering av jakt for å begrense skader

Fredrikstad kommune tok i 2021 initiativet til organisert jakt på gås. Kommunen jobbet tett med Norsk Institutt for Naturforskning (NINA), Norges Bondelag og Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF) for å få til en bedre jaktorganisering i kommunen. Det ble gjennomført et informasjonsmøte om gås mellom kommunen, grunneiere og jegere, hvor det ble vektlagt viktigheten av økt jakttrykk og riktig jaktutøvelse.

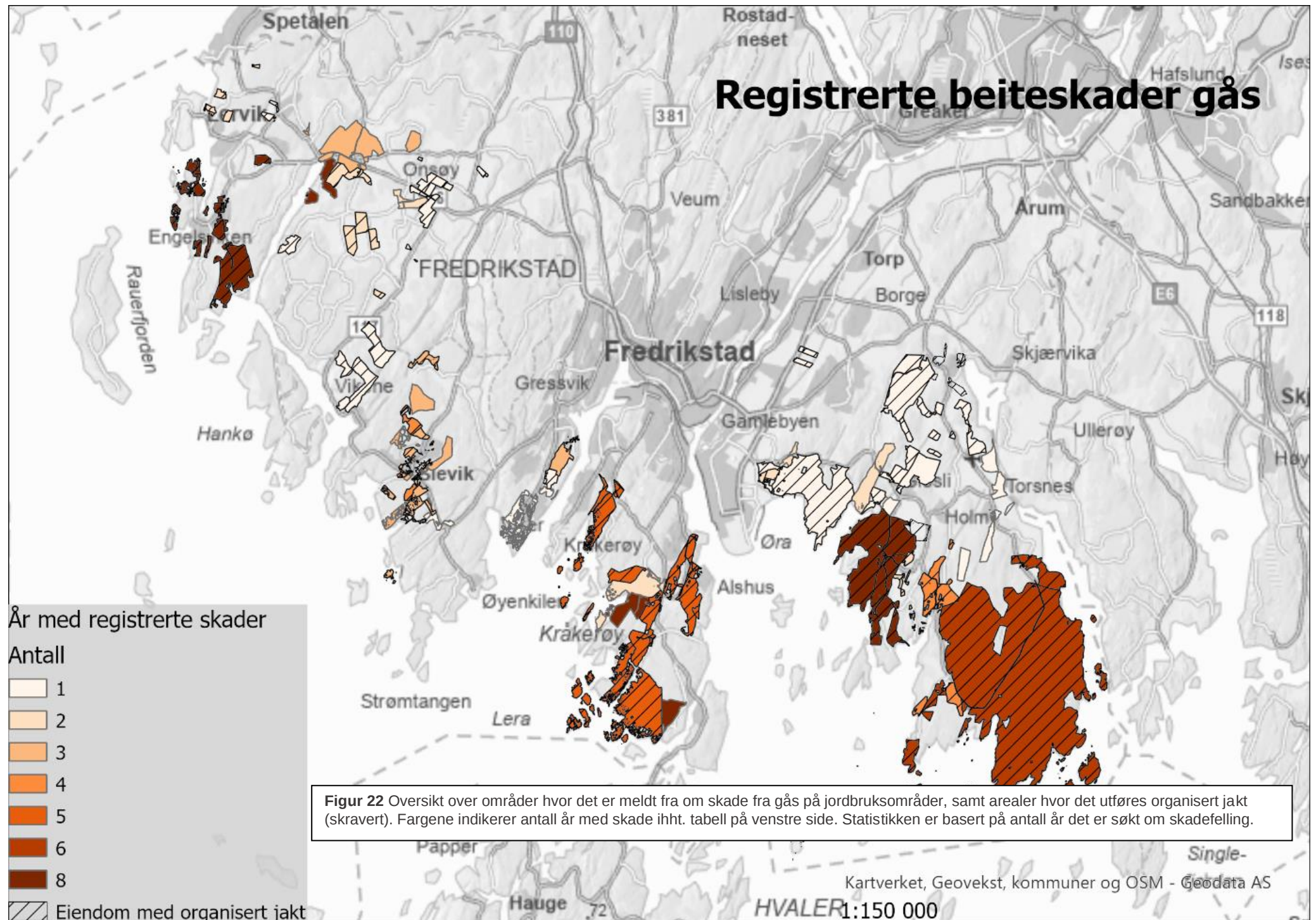
Det ble sendt ut informasjon gjennom kommunens nyhetsbrev til bøndene, og noen utvalgte grunneierlag. På bakgrunn av at gjess flytter seg fra jorde til jorde når det blir utført tiltak, ble grunneierne oppfordret til dugnadstankegang med hensyn til å slippe til jegere på jordene sine. Teorikurs ble arrangert av Norges Bondelag i form av et webinar, og et praktisk skytekurs ble gjennomført av lokale NJFF-avdelinger.

Før og under jakta hadde kommunen dialog med lokale jegere og grunneiere. Mange grunneiere hadde avtalt jaktutøvelse med lokale NJFF-avdelinger eller jegere.

Prosjektet har bidratt til et bedre samarbeid mellom grunneiere, bønder, jegere og kommunen. Det har blitt et økt fokus på gåsejakt hos alle aktører, og dette kan på sikt være med på å bidra til et økt jakttrykk på arten i kommunen.

I 2022 tok Fredrikstad kommune også initiativ til organisert jakt i nabokommunene. Kommunene Råde, Moss, Sarpsborg og Hvaler skal inngå i samarbeidet om å få til en mer helhetlig forvaltning av gjess langs Østfoldkysten.

Registrerte beiteskader gås

4.4.3 BEITESKADER FRA HJORTEDYR

Kommunen har i dag en stor og økende populasjon av rådyr og en nokså stabil elgpopulasjon. Det er kjent at hjorteviltartene kan føre til beiteskader på dyrka mark i Fredrikstad, da spesielt høstoljevekster, erter, rosenkål og andre grønnsaker. Ligger disse områdene i nærheten av vei kan dette medføre trafikkfarlige situasjoner.

For å hindre at beitetrykket blir for stort i skogen, utføres det elgbeitetaksering jevnlig med noen års mellomrom, for å kartlegge elgens beitetilgang og beiteutnyttelse. I takseringen ser man på beiting av fjorårets skudd av ulike treslag, og andelen gir grunnlag for en vurdering om elgbestanden er bærekraftig sett opp mot tilgjengelig beite, eller om beitene er overutnyttet.

Forrige elgbeitetaksering ble gjennomført i 2022. Av de prefererte beiteartene (furu, bjørk og ROSV) ble beitepotensiale betegnet som lavt, og vesentlig lavere enn det var i forrige beitetakst i 2019. Beiteuttaket ble beregnet til å være gjennomsnittlig, og det samlede beitetrykket kan betegnes som bærekraftig. Det er heller ingen enkeltbestand som har over 35 prosent beiteuttak. Taksten viser at en veldig liten andel av furutrærne er påbeitet/ skadet (i år og/eller tidligere), så skadene på den framtidige skogen er liten.

Da elgbestanden, vurdert ut fra *sett-elg*-data, ikke ser ut til å være redusert siden taksten i 2016, er nedgangen i beitetrykk spesielt for ROS-artene noe overraskende. Økt avvirkning med større andel hogstfelt med godt elgbeite, kan være delforklaring til dette. Fredrikstad har i tillegg stor tilgang til godt beite også på innmark og andre markslag, og endringer i utnyttelse av disse arealene vil òg kunne ha innvirkning på beitetrykket i skogen.

4.4.4 FORVALTNING AV VILLSVIN

Det er i dag ingen fast bestand av villsvin i Fredrikstad, men i flere av de gamle Østfoldkommunene som grenser til Sverige har det vært faste bestander i flere år. Det er derfor ikke utenkelig at kommunen vil kunne få flere streifdyr på besøk de kommende årene.

Gjennom de siste 30 år har bestanden av villsvin økt sterkt i hele Europa. Årsaken til dette knyttes både til mildere vintre som påvirker produksjon og overlevelsen til kullene, rømminger fra farmer med produksjonsdyr, og utsettinger for jakt. Villsvin har stor reproduksjonskapasitet og finnes i de fleste habitattyper.

Villsvin er altetere, og det meste av dietten består av plantemateriale, og dermed også kulturvekster. Noe av maten finner de under bakken, og de graver/roter etter røtter, sopp, nøtter og mark. Villsvinets søken

etter mat skjer både i skog og på kultivert mark med ulike kulturvekster. Dette gir skade på markvegetasjonen, med påfølgende økonomisk tap. I Sverige er de årlige kostnadene for landbruket estimert til over 1 milliard svenske kroner, og regionalt kan skadene være svært store (Naturvårdsverket 2019).

Forekomst av villsvin øker faren for utbrudd av alvorlige smittsomme dyresykdommer vi ikke har i Norge i dag. Villsvin har kapasitet til å danne tette bestander, noe som vil øke risikoen for spredning både innad i bestanden og fra villsvin til andre arter. Sykdomsutbrudd hos dyr kan føre til alvorlige økonomiske konsekvenser for den enkelte bonde, og utgifter for samfunnet. De siste årene har det vært mest fokus på afrikansk svinepest, som etableres i villsvinbestander i tillegg til å spres raskt i Europa. Spredningen og opprettholdelsen av smitte er sterkt knyttet til villsvinbestandene. Afrikansk svinepest kan introduseres til norske villsvin ved at de spiser smittebærende matavfall fra turister, langtransportsjåførere og andre, eller ved kontakt med smittet villsvin fra våre naboland.

Det har vært en økende forekomst av villsvin i Europa, som også har gitt en tilsvarende økning i viltulykker på veg. I Sverige seksdoblet antall trafikkulykker med villsvin seg fra 2003 til 2012. I 2021 registrerte Det nasjonale viltulykkesrådet i Sverige 5359 ulykker med villsvin, omtrent tilsvarende tallet for elg (5351), og villsvin utgjør nå drøyt 9 prosent av ulykkene.

Fredrikstad kommune har tatt kontakt med Villsvinprosjektet om et samarbeid om grunneierbasert tiltaksplan mot villsvin, og vil i 2022 sette i gang dette prosjektet for å sikre at streifdyr ikke får etablert seg i kommunen.

4.4.5 FORVALTNING AV BEVER

Av og til kan beveren skape problemer for både jord- og skogbrukere. Beveren er en flittig gnager, og spesielt i og ved bekker og elver kan oppdemming av vannløpene medføre at dyrket mark og skogsområder oversvømmes og dreneringsrør tettes. I Fredrikstad har det vært åpnet for jakt på bever siden 2017, i perioden 1. oktober – 31. mars. Kommunen er ikke kjent med at det er store utfordringer tilknyttet bever i landbruket, men har i enkelttilfeller henstilt bønder om å benytte seg av jaktretten istedenfor å gi tillatelse til uttak utenom jaktseong. Kommunen har ansvar for å behandle søknader om fjerning av beverbolig eller dam for å hindre vesentlig skade ved oversvømmelse.

4.5 Rekruttering

I Fredrikstad er antall foretak med dyrka mark i drift redusert fra 250 til 216 de siste 10 årene. Det er i dag 202 produsenter som søkte produksjonstilskudd, hvorav 32 driver med husdyr. For 12 år siden (2010) var det 87 bruk som drev med husdyr i Fredrikstad. Det har vært en reduksjon av antall aktive husdyrbruk foretak de siste 10 årene på ca. 21 prosent.

Den store nedgangen i husdyrbruk kan nok i stor grad forklares med at mange av de som har overtatt landbrukseiendommer de siste 10 årene har arbeid utenfor gården. Oppgradering av husdyrproduksjon til dagens standard krever store investeringer som gjør at mange velger andre løsninger for sin eiendom. Husdyrproduksjon og arbeid utenfor gården kan være vanskelig å kombinere og mange legger derfor ned husdyrholdet, men fortsetter å drive jorda.

Det er en utfordring med tanke på rekrutteringen i landbruket når alderen på aktive gårdbrukere stadig øker. Dette gir utfordringer de kommende år med tanke på fortsatt aktiv drift på landbrukseiendommene. Næringen selv mener at for å endre trenden og sikre fortsatt rekruttering til landbruket er det viktig med forutsigbare rammevilkår, velferdsordninger på nivå med andre næringer og økt krav til kompetanse.

Stabil rekruttering til næringen er viktig for å sikre at de landbrukspolitiske målene nås. Av virkemidlene over jordbruksavtalen er særlig investeringsvirkemidlene et målrettet virkemiddel for rekruttering.

Et aktivt fagmiljø vil også ha positive ringvirkninger for å rekruttere flere til landbruksnæringen. Her kan forvaltningen bidra ved å være en tilrettelegger og nettverksbygger for nye og etablerte næringsutøvere.

Det må legges til rette for å styrke ressursgrunnlaget på bruk som kan gi grunnlag for selvstendig drift. Dette gjelder både i forhold til å ta vare på ressursgrunnlaget ved vern av produktiv jord og skog, og gjennom konsesjonsbehandling sørge for at de som driver landbruk har mulighet til å erverve produktive arealer. Tilrettelegging for tilleggsnæring med basis i gårdens ressurser er viktig for innovasjon i landbruket.

I et samfunn med høyt lønns- og sysselsettingsnivå er en av de største utfordringene å rekruttere kompetent ungdom som kan utnytte mangfoldet av ressurser. Overføring av praktisk kunnskap om dyrking av jord og matproduksjon er svært viktig for

nasjonal matvaresikkerhet i framtida. I barnehage og grunnskole stimuleres nysgjerrigheten og interessen for bruk av naturressurser og matproduksjon. Ved å utvikle et samarbeid mellom skolene og landbruket der kunnskap og kompetanse knyttet til matproduksjon og forvaltning av naturressurser ivaretas, kan forståelsen og interessen for landbruket økes.

Fredrikstad kommune mener at det er viktig at rekruttering jobbes med på et nasjonalt nivå, og spesielt regionalt, da det vil være svært utfordrende å sikre rekruttering i landbruket kun i egen kommune. Vi støtter derfor opp om Viken fylkeskommune sin landbruksstrategien hvor det er fastsatt at rekrutteringen og kompetansehevingen i fylket skal sikres:

- ved å fremme og utvikle tilbudene ved våre videregående skoler med utdanningsprogram Naturbruk og Restaurant- og matfag
- ved å informere godt om landbruket som yrkesvalg og påpeke kvaliteter ved å ha arbeidet sitt i landbruket
- ved å følge opp og utvikle tilbudet om voksenagronomutdanning og fagskoletilbud
- ved å støtte andre instanser som driver opplæring og kompetanseheving i landbruket
- ved samhandling og bedriftsnettverksbygging i landbruket
- ved å bygge kompetanse innen bærekraftig og klimatilpasset landbruk
- ved å styrke kompetanseheving innen næringsutvikling/forretningsutvikling

5 Strategier og tiltak

5.1 Strategier

Strategiene og tiltakene i denne landbruksplanen skal bidra til å løse hovedutfordringene i landbruket.

I Fredrikstad anses hovedutfordringene å være som omtalt i kapittel 4:

1	Nedbygging	et betydelig utbyggingspress på arealer med dyrket, dyrkbar mark og skog.
2	Klima	økt nedbørsmengde og tørke kan gi utfordringer med å dyrke jorda og sikre avlinger.
3	Forurensning	gjennomføring av et mer bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser og avrenning til bekker.
4	Skadegjørere	både beiteskader fra vilt, og spesielt gås, samt spredning av floghavre og hønsehirse.
5	Rekruttering	sikre at det er bønder som vil drive gård i framtiden, og styrke ressursgrunnlaget på bruk som kan gi grunnlag for selvstendig drift.

Som en liten verdensby har Fredrikstad sin plass i et globalt fellesskap, der mennesker, byer og land påvirker hverandre. FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer innen 2030. Fredrikstad skal ta ansvar slik at vi når bærekraftsmålene. Dette skal vi gjøre ved å ha de tre bærekraftselementene (miljømessig bærekraft, økonomisk bærekraft og sosial bærekraft) med oss i planleggingen.

Kommuneplanens samfunnsdel beskriver blant annet at for å kunne skape miljømessig bærekraft må vi redusere klimagassutslipp, tilpasse oss endringer i klimaet, bruke arealene våre på en bedre måte og verne om naturressursene. For å skape økonomisk bærekraft må næringslivet ha gode rammevilkår for at det skal kunne utvikles nye næringer og at eksisterende næringer skal kunne vokse. Et viktig ledd i få landbruket til å vokse er at man legger til rette for økt næringsvirksomhet. Dette kan skje gjennom utvidelse av tradisjonell landbruksaktivitet, gårdsutvalg og andelslandbruk. En forutsetning for økonomisk bærekraft er at vi ivaretar dyrket og dyrkbar mark. Bystyret vedtok i 2020 (PS 159/20) et verbalforslag om at kommunen skal utarbeide mulige strategier for å øke matproduserende areal i kommunen. Dette er behandlet i denne planen med flere tiltak under «Vi ivaretar dyrket og dyrkbar mark, og øker matproduserende areal» på side 66-68.

Det vil også være viktig å ha fokus på gode tilskuddsordninger både nasjonalt og lokalt for å sikre rekruttering av nye bønder, og forhindre at dagens bønder ikke ønsker å gi seg.

Sosial bærekraft omhandler at alle skal oppleve å være en del av Fredrikstadsamfunnet og lokalsamfunnet de tilhører. I tillegg omhandler det likestilling, levekår, rettigheter og HMS i landbruksnæringen. For å få flere til å ta del i landbruket, samt vekke interesse blant barn og unge, vil det være gunstig å legge til rette for parsell dyrking på kommunale arealer, samt dyrking i mindre skala ved skoler og barnehager.

Kulturminner og kulturlandskap er verdifullt for friluftslivet, folkehelsen og ikke minst det biologiske mangfoldet, og Fredrikstad skal ivareta disse verdiene.

Å LEVE I FREDRIKSTAD

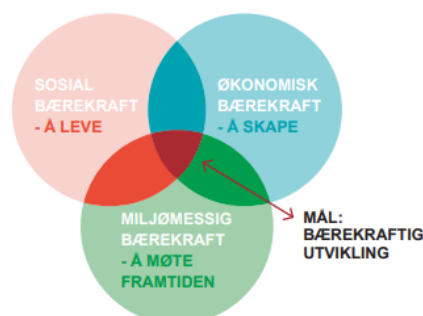
- viser oss hvordan vi skal jobbe med den sosiale bærekraften

Å SKAPE I FREDRIKSTAD

- viser hvordan vi skal jobbe med økonomisk bærekraft

Å MØTE FRAMTIDEN I FREDRIKSTAD

- viser hvordan vi skal jobbe med miljømessig bærekraft

Fredrikstad kommune ønsker å bidra til en positiv og bærekraftig samfunnsutvikling gjennom sine planer og anskaffelser, og samtidig bidra til vekst og verdiskaping i lokalt og regionalt næringsliv. Dette vil vi i landbrukssammenheng gjøre gjennom å:

Slik vil vi ha det

Slik gjør vi det

SOSIAL BÆREKRAFT

Landskapsområdene har høy kulturhistorisk verdi, og er en viktig del av vår felles kulturarv.

Landbruket er en trygg og rettferdig arbeidsplass.

- Vi verdsetter, opprettholder og videreutvikler kulturlandskapet
- Vi ivaretar dyr og mennesker i landbruket

ØKONOMISK BÆREKRAFT

Fredrikstad er en attraktiv kommune å drive framtidsrettet og klimavennlig landbruk i.

Landbruksnæringen bidrar til lokal verdiskaping og sysselsetting.

- Vi begrenser avlingstap
- Vi legger til rette for næringsutvikling og rekruttering i landbruket
- Vi bidrar til å styrke kunnskapen om og hensynet til landbruket
- Vi ivaretar dyrket og dyrkbar mark, og øker matproduserende areal

MILJØMESSIG BÆREKRAFT

Jordbruksarealer ivaretas og utvikles for å dekke kommende generasjoners behov for næringsrik og trygg mat.

Skogen forvaltes aktivt for økt verdiskaping, klimanytte og ivaretagelse av biologisk mangfold.

- Vi sikrer et robust landbruk som tar hensyn til natur, miljø og klima.
- Vi forvalter skogressursene på en bærekraftig måte

5.2 Tiltak i planperioden

VI VERDSETTER, OPPRETTHOLDER OG VIDEREUTVIKLER KULTURLANDSKAPET:

Navn på tiltak	Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
1	Kulturlandskapstiltak Oppmuntre bønder til å aktivt bruke kulturlandskapet for å hindre gjengroing, sikre biologisk mangfold og levende lokalsamfunn. Motivere til aktiv bruk av produksjonsdyr på ulike type beiter for å opprettholde kulturlandskapet gjennom informasjonsbrev. Hvor det er registrert viktige kulturminner skal dette gjøres i samarbeid med fylkeskonservator. Stimulere til bruk av eksisterende tilskuddsordninger for å ivareta kulturlandskapet gjennom beiting, gjerdning, slått og rydding av kratt. Vurdere å innlemme skjøtsel og planting av alléer som prioritert for tilskudd ved neste rullering av strategiplan for miljøtiltak.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
2	Skjøtsel av kulturminner Gjennomføre skjøtsel av kulturminnefelt ihht. avtale med fylkeskommunen Vurdere innlemming skjøtsel av kulturminner på Elingård ved rullering av skjøtselsavtale med ekstern aktør. Tiltak som bør vurderes inkludert er skjøtsel av gravhauger, randsone inn mot gravhaugene nord for beite, gravhauger langs natur- og kulturstien og steinringerfeltet langs natur- og kulturstien. Gjennomføre skjøtsel ved behov rundt kulturminnene på Elingård.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift/ tilskuddsmidler

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
3	Tilrettelegging for birøkt	Kommunen skal legge til rette for bikuber på kommunal grunn	KMB	Oppstart 2025	Inngår i ordinær drift
4	Hindre gjengroing av kystlynghei og slåttemark	På arealer med kystlynghei skal det vurderes lyngbrenning og/eller beite ihht. rapport om kystlynghei i Fredrikstad. På Lyngholmen ble deler av lyngen brent i 2020 og det ble satt ut kystgeiter i 2022. Prosjektet følges opp videre i planperioden. Videreføre tradisjonell slått av slåttemarka på Letretangen.	KMB	Årlig	Baseres på tilskudd

VI IVARETAR DYR OG MENNESKER I LANDBRUKET:

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
5	Krisenettverk	Kommuneoverlegen deltar på det årlige informasjonsmøte som kommunen arrangerer for landbruket, og forteller om støtteapparat og krisenettverk som er etablert i kommunen.	HOV	Hvert andre til tredje år	Inngår i ordinær drift
6	Psykisk helse på dagsorden	Relevante temaer innenfor psykisk helse tas opp i nyhetsbrev og settes på agendaen i informasjonsmøte for landbruket.	KMB	Årlig	Inngår i ordinær drift
7	Dialog med Mattilsynet	Kommunen skal melde ifra til Mattilsynet om funn av dårlig dyrehold i forbindelse med befaringer og kontroller. Det skal også gis beskjed til Mattilsynet om det avdekkes dyrehold som ikke er i tråd med vedtak som Mattilsynet har fattet.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
8	Avkorting av tilskudd og informasjon om kommunale støtteordninger for psykisk helse	Kommunen må avkorte tilskudd til bønder som har drevet i strid med annet lovverk tilknyttet landbruksdriften. Ved avkorting som følge av brudd på lovverk tilknyttet dyrevelferd, skal kommunen utarbeide informasjonsskriv om hvilke kommunale ordninger som finnes for å ivareta bondens psykiske helse.	KMB	Løpende Informasjonsskriv utarbeides i 2024.	Inngår i ordinær drift

VI BEGRENSER AVLINGSTAP:

Navn på tiltak	Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
9	Begrense skadegjørende planter Kommunen skal gjøre informasjon om bekjempelse av floghavre og hønsehirse lett tilgjengelig på hjemmesidene. Det skal også gis informasjon om bekjempelse av artene i nyhetsbrev og på samlinger. Utarbeide kartløsning hvor bønder og publikum kan registrere forekomster av floghavre og hønsehirse. Hensynta forekomst av skadegjørende planter i utbyggingssaker, med spesielt fokus på massehåndtering. Utføre første års offentlig kontroll av floghavre. Ha dialog og veilede bønder som ønsker pollinerende soner for insekter, og som samtidig har utfordringer med skadegjørende planter om tilpasninger.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
10	Forvaltning av gås Rullere forvaltningsplanen for gås ihht. til fastsatte rammer, og gjennomføre vedtatte tiltak. Ha dialog med statsforvalteren om at Fredrikstad skal innlemmes i forskrifter om tidligjakt på grågå. Delta i tverrkommunalt samarbeid om gås, med mål om å redusere bestanden av grågå og kanadagås over et større område. Prioritere behandling av søknader om skadefelling på gås, for å sikre at bøndene raskt får avverget skade Delta i forskningsprosjekter som skaper mer forståelse for gåsas atferd og skadene den utfører på jordbruksarealer.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
11	Forvaltning av hjortevilt og gjennomføring av beitetakseringer	Kommunen skal legge til rette for en aktiv forvaltning av hjortevilt gjennom dialog med valdleidere, godkjenning av bestandsplaner og vald. Det skal foretas beitetakseringer ca. hvert tredje år, for å undersøke hvor høyt beitetrykket er i skogen. Kommunale målsettinger og minsteareal for elg skal revideres ved behov, for å unngå konflikter med trafikk, landbruket og andre interesser.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
12	Forvaltning av bever	Kommunen skal oppfordre til at uttak av bever skjer i jaktsesongen 1. oktober – 31. mars. Kommunen behandler søknader om skadefelling av bever og fjerning av demninger.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
13	Tiltaksplan for villsvin	Samarbeide med Villsvinprosjektet om grunneierbasert tiltaksplan for villsvin. Tilrettelegge for organisert jakt. Avholde fagmøter for vald og organisasjoner med formål om å øke kunnskapen om villsvin og villsvinforvaltning. Dele informasjon om observasjoner av villsvin i kommunen med jaktledere.	KMB	Prosjektet startet i 2022. Følges opp videre i 2023	Inngår i ordinær drift
14	Kontroll av klimabetinget produksjonssvikt	Foreta stedlig kontroll ved meldinger om klimabetinget produksjonssvikt. Sjekke opplysninger i søknad om erstatning ved produksjonssvikt, og oversende søknaden til statsforvalteren for behandling.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift

VI LEGGER TIL RETTE FOR NÆRINGSUTVIKLING OG REKRUTTERING I LANDBRUKET:

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
15	Utvikling av tilleggsnæringer	Prosjekt mellom fagmiljøer med å identifisere mulighetene for å utvikle tilleggsnæringer i landbruket.	KMB	Oppstart i 2025	Inngår i ordinær drift
16	Veiledning av nye og/eller unge bønder	Veilede nye og/eller unge bønder til hva de kan søke tilskudd på, og hvilke lover og regler som gjelder for landbruket.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
		Oppdatere hjemmesidene med informasjon direkte rettet mot nye og/eller unge bønder.		Oppstart i 2024	Baseres på tilskudd
17	Bærekraftige innkjøpsavtaler på mat og drikke	Vurdere kriteriet med norsk, kortreist og/eller sesongbasert mat og drikke ved rulling av innkjøpsavtaler i kommunen. Lokale matprodusenter bør prioriteres i arbeidet.	Hele kommunen		Rulleres hvert andre år. Sist i 2022
		Arbeide for et bedre tilbud av økologisk og vegetarisk mat i kommunens kantiner og ved servering i andre relevante sammenhenger. Forbruk av kjøtt skal reduseres, og andel grønnsaker, korn, belgvekster, frukt og bær skal økes.			
		Legge til rette for økt bruk av andel økologiske produkter. Målet skal være på minimum 15 prosent.			
18	Informasjonskampanje om lokal mat	Prosjekt om lokal mat i Fredrikstad. Gjennomføres som et samarbeidsprosjekt mellom kommunen og evt. de lokale bondelagene.	KMB og evt. lokale bondelag	Oppstart 2025	Inngår i ordinær drift

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
19	Veiledning og formidling av kunnskap om urbant og økologisk landbruk	Kommunen skal aktivt bidra med kunnskap om urbant, bynært og økologisk landbruk, for grunneiere som ønsker å ta initiativ til andelslandbruk, parsellhager eller andre former for hagebruk.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
20	Skolehagesatsning	Vurdere om flere skoler kan etablere og drifte skolehager. Forutsetter årlig finansiering gjennom budsjett- og handlingsplan.	UO	Løpende	Ukjent kostnad
21	Prosjekt om parsellhager	Legge til rette for parsellhager på kommunal grunn. Identifisere egnede områder og inngå avtaler med lokalsamfunn, lag og foreninger om drift.	KMB	Oppstart 2025	Inngår i ordinær drift
22	Landbrukets verdiskaping	Synliggjøre landbrukets bidrag inn i kommunens totale verdiskaping gjennom nyhetssaker og rullering av Næringsplan for Fredrikstad kommune. Få utarbeidet en analyse av verdiskaping og sysselsetting i Fredrikstadlandbruket.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift. 150.000 kroner. Spilles inn behov gjennom budsjett- og handlingsplan.
23	Innovasjon Norge	Invitere Innovasjon Norge til landbrukssamling, og gi informasjon om tiltak som har fått støtte i nyhetsbrev.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
24	Inkludering av landbruket i kommunale fond	Ved revidering av retningslinjer for smart- og næringsfondet skal det jobbes aktivt for at fondet også bør rettes mot landbruksforetak.	KMB	Oppstart 2024	Inngår i ordinær drift

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
25	Tilrettelegge for salg av gårdsprodukter i sentrum	Ved rullering av sentrumsreglementet skal det vurderes tiltak for å øke salg av gårdsprodukter i sentrum, hvor man ikke vil være avhengig av bil for tilkomst.	KMB og TD	Ukjent	Inngår i ordinær drift
26	Vurdere tiltak for å bedre infrastrukturen for landbruket	I Fredrikstad kommune har nesten 400 km av de kommunale veiene bruksklasse BKT8 50, og 350 km har 19,5 m begrensning på vogntoglengde. På alle disse veiene må tømmerbilene kjøre med redusert last, noe som fører til en betydelig høyere kostnad enn om alle veiene var klassifisert som BK10 60 og 24 m. Tiltaket går på å vurdere om veiene kan skrives opp som BK10 60 og 24, uten å måtte gjøre fysiske tiltak på veiene.	TD	Oppstart 2024	Inngår i ordinær drift
27	Veiledning og formidling av kunnskap om konvensjonelt landbruk	Kommunen skal aktivt bidra med kunnskap om konvensjonelt landbruk, for grunneiere som ønsker å ta initiativ til å øke produksjonen på gårdens driftsgrunnlag. Informere om tiltak til å redusere klimaavtrykket per produserte enhet.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift

VI BIDRAR TIL Å STYRKE KUNNSKAPEN OM OG HENSYNET TIL LANDBRUKET:

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
28	Informasjon på hjemmesidene	Utvikle kommunens nettsider som handler om landbruket som en inngangsport til mer informasjon om landbruket som næring.	KMB	Oppstart i 2024. Deretter løpende oppdatering.	Inngår i ordinær drift
29	Landbrukssamling for jord- og skogbrukere	Kommunen skal årlig arrangere samling for jord- og skogbrukere med aktuelle temaer som eksempelvis reviderte lover og forskrifter, tilskuddsordninger, viltforvaltning og lignende	KMB	Årlig	Inngår i ordinær drift
30	Nyhetsbrev til jord- og skogbrukere	Hvert kvartal skal det sendes ut nyhetsbrev ut til jord- og skogbrukere om aktuelle temaer, som eksempelvis søknadsfrister for tilskuddsordninger, veiledning til søknadsomgangene, revidering av lovverk eller informasjon om kurs og samlinger.	KMB	Kvartalsvis	Inngår i ordinær drift
31	Dialogmøte med fellesutvalget for bondelagene og Ytre Østfold skogeierlag	Kommunen skal ta initiativ til to årlige møter med fellesutvalget for bondelagene i Fredrikstad og Hvaler og Ytre Østfold skogeierlag, for å holde seg oppdatert på hva som opptar jord- og skogbrukere i kommunen.	KMB	Hvert halvår	Inngår i ordinær drift
32	Framsnakkingsprosjekt av landbruket i Fredrikstad	Utarbeide en mediestrategi med mål om å framsnakke bøndene, gårdsdriften og viktigheten av matsikkerhet. Aktuelle temaer kan være gjødsling under våronna, gårdbrukere som har lyktes, eller samarbeidsprosjekter mellom bønder og kommunen.	KMB	2024	Inngår i ordinær drift

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
33	Beredskapsplanlegging	Øke fokus på håndtering og forebygging av kriser og uønskede hendelser i landbruket ved å gjennomgå beredskapsrutiner. Gjennomgå kontaktinformasjon til bønder i kommunen, og lage komplett oversikt over hvilke arealer de leier og hva de produserer. Lage oversikt over bønder som må prioriteres ved rasjonering eller brudd på vannforsyning og kraftforsyning. Lage oversikt over ressurser som bønder besitter ifm. naturkatastrofer – traktor, hengere, spredere, firhjulinger. Undersøke hva som finnes av kornlagerkapasitet i kommunen. Rullere beredskapsplan for skogbrann.	KMB og TD	Oppstart i 2024. Deretter løpende oppdatering.	Inngår i ordinær drift
34	Opprettholde veterinærvaktordningen	Kommunen skal jobbe for en velfungerende veterinærvaktordning i deler av distriktet, og forhindre at kommunen mangler tilstrekkelig med tilgjengelige veterinærer med god kompetanse på produksjonsdyr.	KMB	Rulleres hvert 6. år – neste gang i 2024	Inngår i ordinær drift

VI IVARETAR DYRKET OG DYRKBAR MARK, OG ØKER MATPRODUSERENDE AREAL:

Navn på tiltak	Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
35 Kommuneplanens arealdel	Virkemidler for å ivareta landbruket vurderes i planprosessen for kommuneplanens arealdel. Relevante tema er som følger; Videreføring av hensynssone landbruk for fulldyrka jord med god og svært god jordkvalitet. Etablering av hensynssone landbruk for andre jordbruksområder som innmarksbeiter og overflatedyrka mark. Det bør vurderes om alle typer plan- og byggesaker som tillater formålsendring eller omdisponering av dyrka eller dyrkbar mark, skal kreve en matjordplan som sikrer at matjordlaget brukes til oppfyllingsområder for nytt matjordareal, nydyrking eller forbedring av annen dyrka eller dyrkbar mark til matproduksjon. Forslag til matjordplan skal følge med som del av høringsgrunnlaget ved offentlig ettersyn av reguleringsplan. Det må utarbeides bestemmelser som sikrer at matjorda ivaretas i henhold til matjordplanen. Det skal utføres en evaluering av overvannshåndteringen med hensyn til jordbruksarealer ved regulering av nye områder. Byggegrense mot dyrka mark bør vurderes satt til minst 20 meter. I etablerte boligområder kan byggegrensen fravikes (uten dispensasjon) for tiltak som ikke er søknadspliktige, dersom slik bebyggelse etter kommunens vurdering, vil kunne bidra til å redusere risiko for interessekonflikt mellom boligbebyggelse og landbruksdrift. Det kan imidlertid ikke gis tillatelse til slik bebyggelse nærmere enn 4 meter fra dyrka/dyrkbar mark. Landbruksbebyggelse er unntatt bestemmelsene om byggegrense mot dyrka mark. Det vurderes om man ved større samferdselsprosjekt bør sette krav om jordskifte for å sikre best mulig arrondering på resterende arealer. Ved etablering av nye traséer for samferdsel skal gamle traséer tilbakeføres til dyrka arealer der det er hensiktsmessig.	KMB	Ukjent. Flere rullinger kan forventes i planperioden.	Inngår i ordinær drift

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
36	Andre juridisk bindende planer	Det bør tilstrebes å inkludere viktige landbruksområder i reguleringsplaner med hensikt om å regulere området som skog- eller jordbruk. Hvilke virkemidler som er mest egnet i hver enkelt plansak kan variere. Det skal vurderes etablering av tilstrekkelige hensynssoner (hensyn landbruk (H510)) både på jord- og skogbruksområder, samt en buffersone på utkanten av disse områdene for å sikre arealer for grøfter og vedlikehold.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
37	Oppfølging av driveplikt	Utvikle en kartløsning hvor publikum kan melde inn jordbruksområder som ikke drives. Aktivt følge opp arealer som er ute av drift ved dialog med grunneiere, og oppfølging etter jordlovens bestemmelser. Kontinuerlig følge opp at det er inngått jordleieavtaler.	KMB	Oppstart i 2024. Deretter løpende oppdatering.	Inngår i ordinær drift
38	Ajourhold av AR5	Kontinuerlig holde ajour arealressurskartene i kommunen. Ajourholdet vil bidra til at arealet som er blitt nydyrket omgjøres til fulldyrka jord i kart, samt at man får bedre oversikt over endrede markslag i kommunen. Ved periodisk ajourhold ca. hvert 8. år, skal kommunen bistå NIBIO i arbeidet. Resultatet fra ajourholdet skal brukes aktivt til å følge opp driveplikten på arealer som ikke lenger er i drift.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
39	Praktisering av lovverk tilknyttet landbruket	Jordloven og konsesjonsloven skal praktiseres etter gjeldende rundskriv og lokale retningslinjer for å ivareta landbruksarealene, og sikre at de som overtar eiendommene har kunnskap til å drive arealene videre. Rullere kommunale retningslinjer for lovsaker i landbruket ved behov.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
40	Nydyrking	Behandle søknader om nydyrking fortløpende, og gi tillatelse om søknaden er i tråd med forskrift om nydyrking og kommunale retningslinjer for lovsaker i landbruket.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
41	Nydyrkingsfond	Det utredes muligheter og praktisk gjennomføring for etablering av et fond ved kommersiell utnyttelse av matjord. Fondet skal benyttes til å i størst mulig grad gi nye incentiver til nydyrking og gjenopprette den tapte matjorden. Tiltaket er en oppfølging av representantforslag i bystyresak 82/23.	KMB	2025	Inngår i ordinær drift
42	Etablering av beiter	Gjennomgå arealer som kan egne seg for beite i kommunen, med mål om at flere arealer med f.eks. kystlynghei, semi-naturlig strandeng og naturbeite beites årlig.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift

VI SIKRER ET ROBUST LANDBRUK, SOM IVARETAR HENSYNET TIL NATUR, MILJØ OG KLIMA:

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
43	Stimulere til å søke tilskudd til miljøtiltak	Stimulere til å søke tilskuddsmidler til drenering, slik at all jord har god drenering og avskjæringsgrøfter som kan ta unna overflatevann. Videre til SMIL-tiltak som å gjenåpne bekker, erosjonssikre bekkekanter og fangdammer og RMP-tiltak som fangvekster og vegetasjonssoner Informasjon skal gis gjennom nyhetsbrev og på samlinger.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
44	Treplanting	Fortsette samarbeid med Vannområde Glomma sør om å tilby bønder gratis trær til planting langs bekker. Vurdering av treslag skal baseres på lokale forhold.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
45	Strategiplan for miljøtiltak	Strategiplan for miljøtiltak i Fredrikstad kommune rulleres hvert fjerde år. Vedtatt plan har varighet fra 2020-2023. Ved rullering skal det vurderes hvilke tiltak som skal prioriteres for tilskuddsbevilgning, samt hvor høy tilskuddssatsen skal være.	KMB	2024	Inngår i ordinær drift
46	Håndtering av organisk gjødsel	Kommunen skal legge vekt på rådgivning og veiledning innen bruk og lagring av organisk gjødsel.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
47	Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv	Jobbe aktivt med å følge opp tiltakskort i tiltaksplanen, herunder tiltakskort T14 som innebærer økt tilsyn med, og oppfølging av der krav om etablert vegetasjonssoner mot vassdrag ikke er oppfylt. Foreslå nye tiltak i landbruket for å redusere forurensning til Oslofjorden.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
48	Landbruksplast	Handlingsplan plast beskriver at kommunen skal gi informasjon og veiledning om landbruksplast i årlig nyhetsbrev/informasjonskriv til bønder og landbruksforetak.	KMB	Årlig	Inngår i ordinær drift
49	Ivaretagelse av fugl i jordbrukslandskapet	Kommunen skal ha årlig dialog med de bøndene som leier kommunal jord, hvor det er stilt krav om vipestripe i leieavtaler. Ved rullering av leieavtaler skal det vurderes hvilke områder det kan etableres vipestriper og lerkeruter på kommunal grunn, og dette skal innlemmes som punkter i avtalene. Kommunen skal kartlegge forekomstene av storspove på og ved jordbruksarealer i kommunen. Ved rullering av Strategiplan for miljøtiltak skal det vurderes om tiltak som ivaretar fugl i jordbrukslandskapet skal få prioritet.	KMB	Årlig	Inngår i ordinær drift. Kartlegging vil være avhengig av at det bevilges tilskudd
50	Etablering av pollinerende soner	Kommunen går aktivt ut for å informere og veilede bønder om pollinerende soner for insekter.	KMB	Årlig	Inngår i ordinær drift
51	Bedre jordhelse	Melde interesse for å bli en jordløft-kommune. Bidra til kunnskapsformidling om regenerativt landbruk, god jordhelse og ulike dyrkningsteknikker.	KMB	Oppstart 2023	Inngår i ordinær drift
52	Inkludering av landbruket i Fredrikstad kommunes klimafond	Ved revidering av klimafondets retningslinjer jobbe aktivt for at klimafondet kan benyttes til klimafremmende tiltak i landbruket.	KMB	Oppstart 2024	Inngår i ordinær drift

VI FORVALTER SKOGRESSURSENE PÅ EN BÆREKRAFTIG MÅTE:

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
53	Bidra til bærekraftig skogproduksjon	Informere om og følge opp foryngelsesplikten, samt oppfordre til tiltak som tettere planting, viktigheten av god ungskogpleie og andre tiltak som bidrar til et bærekraftig skogbruk.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
54	Bidra til bærekraftig skogdrift	Kommunen skal bidra til at bruken av hogstmetoder som fremmer en flerstrukturert skog økes, der dette er skogfaglig forsvarlig.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
55	Sikre at skogforvaltningen bidrar til klimaløsningen	Kommunen skal sikre at skogforvaltningen er en del av klimaløsningen, gjennom å bidra til økt kunnskap om karbonbinding og effektiv ressursutnyttelse. Dette skal gjøres gjennom informasjon til skogbrukerne.	KMB	Løpende	Inngår i ordinær drift
56	Øke kunnskap og bruk av skogfond	Arrangere informasjonsmøte/webinar om bruk av skogfond, hva det kan brukes til og hvordan det søkes om skogfond digitalt.	KMB	Hvert 3. år, første gang i 2023	10 000 kroner dekkes av bruk av rentemidler på skogfond
57	Øke kunnskap om bruk av tilskuddsordninger innenfor skogbruk	Arrangere informasjonsmøte/webinar om tilgjengelige økonomiske tilskuddsmidler i skog, hva de kan brukes til og hvordan det søkes om disse.	KMB	Hvert 3. år, første gang i 2024	10 000 kroner dekkes av bruk av rentemidler på skogfond
58	Bidra til økt bruk av skogbruksplan med miljøregistreringer	Legge til rette for bedre tilbud om opplæring i bruk av skogbruksplan med miljøregistreringer, med mål om å aktivt bidra til økt skogkulturaktivitet og et rasjonelt og effektivt skogbruk når nye skogbruksplaner er på plass.	KMB	2025	Inngår i ordinær drift

Navn på tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	År	Estimert kostnad
59	Skogen som karbonlager	Innhente mer kunnskap om skogen som karbonlager og hvordan øke dette.	KMB		Inngår i ordinær drift
60	Temadager/skogdager	Kommunen skal, enten alene eller sammen med andre organisasjoner, arrangere minst én årlig fagdag eller kurs med aktuelle temaer innen skogforvaltning. Eksempler på temaer kan være ungsogpleie og bruk av skogfond.	KMB	Oppstart i 2023	Inngår i ordinær drift
61	Barkebilleovervåkning	Plassere ut barkebillefeller, og rapportere inn antall barkebiller ukentlig i sommersesongen.	KMB	Oppstart i 2022	Inngår i ordinær drift

6 Oppfølging av planen

6.1 OPPSUMMERING AV TILTAK I PLANPERIODEN

Navn på tiltak		Ansvar
1	Kulturlandskapstiltak	KMB
2	Skjøtsel av kulturminner	KMB
3	Tilrettelegging for birøkt	KMB
4	Hindre gjengroing av kystlynghei og slåttemark	KMB
5	Krisenettverk	HOV
6	Psykisk helse på dagsorden	KMB
7	Dialog med Mattilsynet	KMB
8	Avkorting av tilskudd og informasjon om kommunale støtteordninger for psykisk helse	KMB
9	Begrense skadegjørende planter	KMB
10	Forvaltning av gås	KMB
11	Forvaltning av hjortevilt og gjennomføring av beitetakseringer	KMB
12	Forvaltning av bever	KMB
13	Tiltaksplan for villsvin	KMB
14	Kontroll av klimabetinget produksjonssvikt	KMB
15	Utvikling av tilleggsnæringer	KMB
16	Veiledning av nye og/eller unge bønder	KMB
17	Bærekraftige innkjøpsavtaler på mat og drikke	Hele kommunen
18	Informasjonskampanje om lokal mat	KMB og evt. lokale bondelag
19	Veiledning og formidling av kunnskap om urbant og økologisk landbruk	KMB
20	Skolehagesatsning	UO
21	Prosjekt om parsellhager	KMB
22	Landbrukets verdiskaping	KMB
23	Innovasjon Norge	KMB
24	Inkludering av landbruket av kommunale fond	KMB
25	Tilrettelegge for salg av gårdsprodukter i sentrum	KMB og TD
26	Vurdere tiltak for å bedre infrastrukturen for landbruket	TD

Navn på tiltak		Ansvar
27	Veiledning og formidling av kunnskap om konvensjonelt landbruk	KMB
28	Informasjon på hjemmesidene	KMB
29	Landbrukssamling for jord- og skogbrukere	KMB
30	Nyhetsbrev til jord- og skogbrukere	KMB
31	Dialogmøte med fellesutvalget for bondelagene og Ytre Østfold skogeierlag	KMB
32	Framsnakkingsprosjekt av landbruket i Fredrikstad	KMB
33	Beredskapsplanlegging	KMB og TD
34	Opprettholde veterinærvaktordningen	KMB
35	Kommuneplanens arealdel	KMB
36	Andre juridisk bindende planer	KMB
37	Oppfølging av driveplikt	KMB
38	Ajourhold av AR5	KMB
39	Praktisering av lovverk tilknyttet landbruket	KMB
40	Nydyrking	KMB
41	Nydyrkingsfond	KMB
42	Etablering av beiter	KMB
43	Stimulere til å søke tilskudd til miljøtiltak	KMB
44	Treplanting	KMB
45	Strategiplan for miljøtiltak	KMB
46	Håndtering av organisk gjødsel	KMB
47	Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv	KMB
48	Landbruksplast	KMB
49	Ivaretagelse av fugl i jordbrukslandskapet	KMB
50	Etablering av blomsterenger på jordbruksarealer	KMB
51	Bedre jordhelse	KMB
52	Inkludering av landbruket i Fredrikstad kommunes klimafond	KMB
53	Bidra til bærekraftig skogproduksjon	KMB
54	Bidra til bærekraftig skogdrift	KMB
55	Sikre at skogforvaltningen bidrar til klimaløsningen	KMB
56	Øke kunnskap og bruk av skogfond	KMB
57	Øke kunnskap om bruk av tilskuddsordninger innenfor skogbruk	KMB

Navn på tiltak		Ansvar
58	Bidra til økt bruk av skogbruksplan med miljøregistreringer	KMB
59	Skogen som karbonlager	KMB
60	Temadager/skogdager	KMB
61	Barkebilleovervåkning	KMB

6.2 RULLERING AV PLANEN

Planperioden er satt til 11 år (2023–2033). Tiltakene rulleres en gang i løpet av planperioden, fortrinnsvis etter 5 år. Dette gir mulighet for å justere innsatsen slik at det kan legges til eller fjernes tiltak, basert på om de er gjennomført eller dersom det er behov for endre de foreslåtte tiltakene.

Alle foto: fotograf Ida Hvattum/idahvattum.no

FREDRIKSTAD KOMMUNE